

Univerzita Palackého v Olomouci

CPSSP – 10 let na společné cestě

Lukáš Tomášek (ed.) a kol.

Olomouc 2022

Neoprávněné užití tohoto díla je porušením autorských práv a může zakládat občanskoprávní, správněprávní, popř. trestněprávní odpovědnost.

1. vydání

Editor © Lukáš Tomášek, 2022

Autoři © Lucia Pastieriková a kol., 2022

© Fotografie Martin Višňa a soukromý archiv autorů, 2022

© Ilustrace: Dominika Řehořová, 2022

© Univerzita Palackého v Olomouci, 2022

DOI: 10.5507/up.22.24462011

ISBN 978-80-244-6201-1 (print)

ISBN 978-80-244-6202-8 (online: iPDF)

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUČI
Tady jsem se něco naseděla.

Obsah

<i>Slovo úvodem</i>	7
Nejdůležitější jsou přestávky (doc. PaedDr. Alžběta Peutelschmiedová, Ph.D.)	11
Dnes je klientela úplně jiná (prof. PaedDr. Libuše Ludíková, CSc.)	13
Musím si postesknout (Mgr. Ondřej Ješina, Ph.D.)	17
Těžko říct, proč jsou studenti dneska jiní (doc. Mgr. Jiří Langer, Ph.D.)	20
Bylo to úplně nové (PhDr. Lucia Pastieriková, Ph.D.)	26
Heterogenita ve skupině je obohacující pro všechny (Mgr. Eva Urbanovská, Ph.D.)	34
Tvrdohlavost pokládám za vtipnou část mého já (Mgr. Lenka Szokalová)	38
Komunikace je zásadní (Mgr. Lucie Flekačová, Ph.D.)	43
Někdy mě pobaví pedagogové (Mgr. BcA. Pavel Kučera, Ph.D.)	46
Hodně se snažíme zlepšovat se (Pavčina Zendulková)	51
Trochu, trošinku pomoci (Mgr. Zuzana Melounová)	54
Hodně mě zajímají poruchy osobnosti (Mgr. Kateřina Veselá)	57
Neslyšící se znají napříč celou republikou (Mgr. Jana Grohmannová)	63
Mám spoustu hezkých vzpomínek (PhDr. Renata Mlčáková, Ph.D.)	66
Člověk musí zůstat lidský (Mgr. Monika Smolíková, Ph.D.)	71
Dvakrát o snaze (Mgr. Lucie Ješinová, Bc. Kristýna Homolková)	75

Všichni jsme se snažili psát krásně (<i>Jan Smolka</i>).....	80
Nikdy jsem nedohnal prostorovou orientaci (<i>Mgr. Jiří Valůšek</i>)	84
S navázáním kontaktu nemám problém (<i>Kateřina Korgerová</i>).....	87
<i>Služby poskytované Centrem</i>	91
<i>Poděkování</i>	94

Slovo úvodem

Někteří by možná prohlásili, že univerzita je prostorem, v němž se snoubí touha po moudrosti s ještě vyššími aspiracemi. Jak ale dokládá tato kniha, je také polem, které se pokouší o rovnováhu. Nečiní tak ovšem samovolně a Centrum podpory studentů se specifickými potřebami při Univerzitě Palackého v Olomouci je zasloužilým činitelem i dokladem snahy o vyváženost možností, pokud jde o přístup studentů ke studiu. Jak uvidíme v samotných rozhovorech, náhledy na podporu a pomoc (a na napětí mezi těmito výrazy) nejsou jednolité – obojí může znamenat mnohé, podobně jako univerzita může být leccíms. Ať už ale je, čím chce, myšlenky a přesvědčení v podloží Centra dokládají, že by měla být mj. společenstvím, v němž kraluje komunikace.

Jak Centrum funguje, jaké služby nabízí a kdo je využívá, se čtenáři rozkrývá v téměř dvacítce rozhovorů s nejzasvěcenějšími, včetně ředitelky Centra, koordinátorů, tlumočnicků i studentů. Některé rozhovory jsou osobnější, zatímco některé se vydávají formálnější cestou, což společně s řečeným a vyjeveným vytváří orientační body – jisté souřadnice – nejen v prostoru samotné knihy, s níž můžeme zacházet jako se svébytnou mapou, která čtenáře dokáže provést po místních „institucích“ a vyjevit nejednu poutavou scénérii. Doufám, že pokud se čtenář rozhodne onu mapu rozevřít, seznámí se s tváří i zákoutími této lidské „stavby“. Charakter instituce zpravidla značí zaběhlost, a tedy jistý automatismus, ale ve stejné chvíli vnáší do světa standardizaci postupů a de facto protokol. Bez prvního není druhé, a vice versa... S tím prvním musí zápasit pracovníci Centra i studenti využívající jeho služeb, za to druhé můžeme být třeba vděční.

Kdo ale zmíněných služeb využívá? Osoby, které z práce Centra těží pravděpodobně nejvíce, můžeme rozdělit do pěti objemných skupin – jsou to jednak studenti UP se specifickými potřebami (včetně účastníků programů celoživotního vzdělávání napříč fakultami), jednak uchazeči o studium na UP se specifickými potřebami. Třetí skupinu tvoří učitelé středních škol, již se zajímají o možnosti vzdělávání studentů se specifickými potřebami, do čtvrtého okruhu můžeme zařadit pedagogické i nepedagogické zaměstnance UP, kteří jsou v kontaktu se studenty se specifickými potřebami. A konečně, poslední skupinou jsou intaktní studenti, jimž je poskytnuta možnost využívat služeb Centra v oblasti poradenství i proškolení v přístupech k osobám se specifickými potřebami. Setrvejme

ale ještě na moment u první zmíněné skupiny... V současnosti se Centrum zaměřuje na široké spektrum klientů v následujících oblastech: zrakové postižení, sluchové postižení, omezení hybnosti, specifické poruchy učení, poruchy autistického spektra, narušená komunikační schopnost, somatická onemocnění, psychická onemocnění. (Pro podrobnější, i když stále neúplný přehled služeb poskytovaných v těchto oblastech čtenáře odkazují k oddílu „Služby poskytované Centrem“ v závěru knihy.)

Jedním z důvodů, proč můžeme číst tyto řádky, je skutečnost, že Centrum v současné organizační podobě (byť neustále roste) slaví 10 let existence a zdárného fungování napříč všemi fakultami UP. Toto zařízení, nyní již celouniverzitní, poskytuje poradenský, technický i terapeutický servis – především studentům, kteří služby poskytované Centrem potřebují –, vykonává ale též osvětovou činnost a otevírá mnohdy stále uzavřené, včetně témat, jež mohou být většinou společností vnímána jako tabu. Pout, kterou jednotliví pracovníci Centra vykonali, v některých případech hranici 10 let přesahuje, někdy dokonce vede až k roku 1996, kdy vzniklo Centrum pomoci handicapovaným při Katedře speciální pedagogiky Pedagogické fakulty UP, a někdy jde ještě dál – přes Klub speciálních pedagogů až do pozdní předrevoluční doby, která sice možná byla živnou půdou počátků speciální pedagogiky, ovšem speciální pedagogiky v praxi podpory studentů prakticky neexistující.

Dnes je situace jiná. Centrum podpory studentů se specifickými potřebami netrpí anonymitou a mj. díky propojení s Ústavem speciálněpedagogických studií Pedagogické fakulty koordinovaně operuje na vysoké úrovni odbornosti a věnuje se podnětné, nadějeplné činnosti s cílem zvýšení kvality života osob se specifickými potřebami a integrace v tom nejlepším slova smyslu, tedy integrace skutečné. Zároveň studentům UP i vlastním pracovníkům poskytuje – jak dokládají rozhovory na dalších stranách – nejen možnost rozvoje, ale též kreativity, již ostatně dokládá i rozhodnutí vytvořit knihu, kterou nyní držíte v ruce. Chovám naději, že skrze rozhovory obsažené v této knize dosáhne dalšího vnímavého kontaktu s lidmi, kteří jej potřebují nejvíce.

– L. T.

ROZHOVORY VEDLI

Apolena Holcová

Studentka bakalářského programu ekonomicko-manažerských studií na Filozofické fakultě Univerzity Palackého. V Centru je zařazena od roku 2019 kvůli psychickým potížím ovlivňujícím studium (deprese, úzkosti) a na projektech spojených s Centrem se aktivně podílí poslední rok.

David Kravčenko

Rok na Filozofické fakultě Univerzity Palackého studoval obor politologie a mezinárodní vztahy. Po dvou letech nastoupil do studia anglické filologie, kde strávil téměř pět let, načež mu byla diagnostikována rakovina krve. Po bezmála roční léčbě studia zanechal, ale angličtině se stále věnuje. Kromě toho se věnuje studiu Bible, PC hrám, sportu a zajímá se o fyzioterapii a cizí kultury.

„Největší strach nemáme z toho, že jsme neschopní. Největší strach máme z toho, že jsme nepřemožitelní. Je to naše světlo, ne temnota, co nás nejvíc děsí. Hrou při zdi světa neposloužíte, není nic osvíceného na tom, když se budete krčit, aby se lidé kolem cítili lépe. Byli jsme stvořeni, abychom zářili, není to jen v někom z nás, je to v nás všech, a když dovolíme našemu světlu zazářit, nevědomky tím ostatním dáváme možnost učinit totéž, a když se zbavíme vlastního strachu, zbavíme tím navždy strachu i ostatní.“

– Marianne Williamson
(znění dle českého dabingu k filmu Coach Carter, 2005)

Mgr. Monika Smolíková, Ph.D.

Speciální pedagožka, v Centru působí jako koordinátorka služeb pro studenty s poruchou autistického spektra nebo duševním onemocněním. I po desetileté praxi ve speciálním školství a ukončení doktorského studia na Ústavu speciálněpedagogických studií Univerzity Palackého v Olomouci se zabývá otázkou vzdělávání dětí, žáků a studentů s poruchou autistického spektra – zejména s ohledem na řešení nestandardního chování –, aktivně se věnuje implementaci aplikované

behaviorální analýzy nejen do univerzitního prostředí, ale i do dalších úrovní vzdělávacího systému.

„Záleží, jak se na to díváš...”

doc. PaedDr. Alžběta Peutelschmiedová, Ph.D.

Na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci vystudovala speciální pedagogiku a výuku českého jazyka pro druhý stupeň základních škol. Od poloviny 60. let se věnuje speciální pedagogice, zažila akademický vývoj oboru i změny přístupů ke studentům se specifickými potřebami, včetně proměny Klubu speciálních pedagogů na Centrum pomoci handicapovaným, jež následně nabýlo podoby Centra podpory studentů se specifickými potřebami. Dlouhodobě se věnovala logopedii a jazykové přípravě, aktivně se podílela na vzniku Logopedické poradny při olomoucké Katedře speciálněpedagogických studií. V odborných textech se zabývá především problematikou plynulosti řeči a metodikou školní výuky včetně problematiky výchovy a vzdělávání mimořádně nadaných a talentovaných dětí. Přeložila množství odborných titulů z francouzštiny a angličtiny, především z produkce Stuttering Foundation of America.

NEJDŮLEŽITĚJŠÍ JSOU PŘESTÁVKY

Monika Smolíková (MS): Paní docentko, vy jste z Centra odešla v roce 2011. Teď slavíme 10 let provozu od změn počínajících v roce 2012 a zajímá nás, jak to tady vypadalo, než k nim došlo. Centrum v podobě, v jaké ho známe dnes, muselo na něco navazovat, a tak by nás zajímalo: Jak fungovalo v době, kdy jste v něm působila?

Alžběta Peutelschmiedová (AP): Čili chcete něco vědět o tom, co jsme dělali v Klubu speciálních pedagogů?

MS: Víím, že Centrum podpory studentů se specifickými potřebami vzniklo z Centra pomoci handicapovaným, ale kde se vůbec na univerzitě vzala tendence zaměřit se na studenty se specifickými potřebami?

AP: Centrum původně nebylo míněno jenom jako pomoc handicapovaným studentům, nýbrž pro rozličné zájemce z okolí. Původně tady existoval Klub speciálních pedagogů, který jsme vedly s Libuší Ludíkovou – tehdy docentkou, dnes profesorkou –, která pak iniciovala vznik Centra pomoci handicapovaným. V Klubu se angažovaly i studentky. Znovu ale zdůrazním, že ze začátku jsme necílili primárně na studenty – klientem

se mohl stát v zásadě kdokoli. Po revoluci k nám ze zahraničí přicházeli odborníci, kterým většinou nikdo neřekl, na jaké úrovni se nacházíme, a dost nás podceňovali. Nemohli za to, ale mluvili s námi, jako bychom právě slezli ze stromů, a my přitom třeba v logopedii udržovali poměrně vysokou odbornou úroveň. Zároveň se ale člověk dostal k lidem, získal kontakty... Na jedné pražské konferenci jsem se třeba seznámila s Jane Fraserovou ze Stuttering Foundation of America a později jsem překládala její knihy o koktavosti.

Studentkám jsem vždycky říkala, že konference můžou být přínosné, ale aby neočekávaly nijak náramné přednášky. Nejdůležitější jsou tam přestávky – právě tehdy zjistíte, kdo co dělá, a navázete kontakty. Je to pořád stejný. Letos jsem na konferenci zažila amerického kolegu, který opět mluvil o naprosto základních věcech.

MS: My doufáme, že se o nás už o něco více ví. Pokud jde o přihlášky do Centra, máme jich teď opravdu hodně – v řádu stovek.

AP: Jsem ráda, že se Centrum pozvolna dostalo do dnešního stavu. Já jsem na fakultu nastoupila v roce 1986 a zažila jsem situaci, že když tam byla levoruká studentka, tak řekli, no to prostě nejde, abychom tu časem měli učitelku, která je levák. Strašně moc se to proměnilo – až do velice potřebného a chvályhodného stavu. Souvisí to i se společenskými změnami.

Musím říct, že za mého působení byla hybatelkou prof. Ludíková... Já se pohybovala spíš v terénu. Každý ten klient je pro vás úžasný dar, řekla bych. Je to velice krásná práce, velice složitá, protože každý je jiný. Musíte hledat.

prof. PaedDr. Libuše Ludíková, CSc.

Od ukončení vysokoškolského studia oboru učitelství pro mládež vyžadující zvláštní péči se po celou dobu svého profesního života věnuje rozvíjení speciální pedagogiky, a to jak formou přednáškové a vědecko-výzkumné, tak publikační činnosti, jež je zaměřena převážně na osoby se zrakovým postižením, na hluchoslepé a na kvalitu života těchto osob. Stála u počátků vzniku

Centra pomoci handicapovaným na Univerzitě Palackého v Olomouci, podílela se na získání a řešení řady projektů, jež umožnily vytváření rovných podmínek pro přijímání uchazečů a následné studium posluchačů se specifickými potřebami na UP v Olomouci.

DNES JE KLIENTELA ÚPLNĚ JINÁ

Monika Smolíková (MS): Paní profesorko, zajímalo by mě, jestli si dokážete vzpomenout na vznik a úplné začátky Centra pomoci handicapovaným, tedy předchůdce Centra podpory studentů se specifickými potřebami.

Libuše Ludíková (LL): Vraťme se na okamžik do předrevoluční doby: na pedagogických fakultách se dlouhodobě rozvíjela speciální pedagogika, nicméně se studenty, kteří měli jakékoli problémy, jsme se vlastně nesetkávali. Časem jsme s paní doc. Peutelschmiedovou začali utvářet Klub speciálních pedagogů, začali jsme zvat lidi, kteří u toho tzv. přímo byli, jedince, kteří měli nějaký problém nebo kteří s takovými lidmi pracovali. V průběhu diskuze se přicházelo na to, že společnost poskytuje určitou podporu, ale vlastně jenom v uzavřené komunitě. Přišli jsme na to, že na vysoké školy v tomhle ohledu cesta nevede, protože vysoké školy staví bariéry. Zjistili jsme, že studenti, kteří mají specifické potřeby, procházejí základním školstvím a specializovanou střední školou, ale pak narazí na bariéru. Ani trh práce jim nebyl přizpůsobený. Začali jsme zjišťovat, co bychom mohli a nemohli, zjišťovat, jak se má situace v zahraničí apod.

MS: Takže jste někde sbírali inspiraci? Vycházeli jste ze zahraničních modelů?

LL: Inspiraci jsme samozřejmě sbírali, protože když se konečně více otevřely hranice a začali sem jezdit kolegové, dozvídali jsme se, jak to chodí jinde. Platí ale, že sami jsme začínali od nuly, protože jsme neměli žádný aparát, nikoho, kdo by už dělal to, o co se snažíme my. Začali jsme tedy poskytovat služby ve svébytných oblastech naší specializace, všichni jsme byli akademičtí pracovníci s nějakým odborným zaměřením. Samozřejmě jsme zjistili, že systém je bariérový, a to i po stránce architektonické, což vlastně znamenalo, že se sem na univerzitu např. vozíčkář ani nevidomý v podstatě nemohl dostat. Pak jsme zjistili, že nemáme co nabídnout ani v rámci samotného studia. Krůček po krůčku jsme začali stavět na projektové činnosti. Stát na nic takového tehdy nepamatoval, ministerstvo na nás ve svém rozpočtu nemyslelo. Nebylo vůbec nic. Naše projekty ze začátku spadaly do Fondu rozvoje vysokých škol, v té době to byly transformační a rozvojové projekty. Jestliže jsme chtěli postavit první plošinu, museli jsme sehnat projekt a zafinancovat ji skrz něj.

MS: Tehdy se jednalo jenom o Pedagogickou fakultu, je to tak?

LL: Když byla ještě rektorkou paní prof. Mačáková, začali jsme vytvářet univerzitní jádro. Přidala se k nám Fakulta tělesné kultury a vznikly dvě buňky, které spolupracovaly. S paní prof. Válkovou jsme společně dávaly dohromady projekty. Třeba ze strany Filozofické fakulty jsme cítili velice rezervovaný přístup, a ani Právnická fakulta v té době nebyla těmto myšlenkám otevřená. Přírodovědecká fakulta začala jaksi věřit, že něco bude potřeba, a spolupracovali jsme s ní – sice jen malinko, ale přece. Práce začala různými výtahy, zajišťováním bezbariérovosti, pak jsme jako první připravili úpravu přijímacího řízení. Říkali jsme si, že můžeme pro studenty se smyslovým postižením, tělesným postižením, udělat nějaké vstřícná opatření.

MS: Jak tehdy vypadala klientela? Byla jiná než dnes?

LL: Dnes je ta klientela úplně jiná. Tehdy jsme se zaměřovali hlavně na tělesná, smyslová postižení, na narušenou komunikační schopnost...

MS: Specifické poruchy učení jste tehdy v Centru neřešili?

LL: Rozhodně ne v takovém objemu jako dnes. V počátcích jsme připravovali přijímačky, začali jsme je připravovat pro zrakově postižené, začali jsme s načítáním, zvětšováním, u sluchově postižených s tlumočením. Neměli jsme tlumočníky, museli jsme mít vlastní zdroje.

MS: Vlastními zdroji myslíte akademiky, kteří dělali tlumočníky?

LL: Ze začátku ano. Potom jsme nějaké studenty, které jsme měli, začali trénovat. Neměli jsme zázemí, začínali jsme opravdu po krůčcích. Pak se Centrum konečně ustanovilo – to bylo v roce 1996, jestli se nepletu. Začali fungovat koordinátoři, každý jsme měli na starost koordinaci jedné oblasti. Časem jsme začali s osvětovou činností, pořádali jsme semináře. Poté na Filozofické fakultě došli k rozhodnutí, že se k nám přidají, jenomže neměli žádné zázemí. Začaly se zde objevovat „bloudící duše“, které přišly na to, že my tady něco děláme. Postupně se to rozšiřovalo, až začalo pravidelné školení pro neakademické pracovníky a zapojily se koleje – ty se nakonec podařilo učinit bezbariérovými.

MS: Pokud bychom chtěli mluvit o změně myšlení na univerzitě, museli bychom asi říct, že byla velice pozvolná, že?

LL: Ano, změna byla pozvolná – a samozřejmě bylo nutné i uvnitř univerzity přesvědčovat kolegy o tom, že práce Centra má smysl, že podmínky je třeba upravit. Ale musím říct, že jsem se setkala i s extrém, které naši situaci zhoršovaly, protože se začali objevovat studenti, kteří neměli potenciál k tomu, studovat na vysoké škole, ale měli rodinné zázemí, které na nás tlačilo, říkalo: „Podívejte se, vy to musíte vytvořit.“ Takže tehdy jsme museli vytyčit jistou hranici...

MS: Hyperprotektivní výchova některých rodičů je asi permanentním jevem, ale stejně je zajímavé, že se objevovala už tehdy. Jak ale vůbec vnímáte vývoj Centra? Popisujete relativně dávné začátky projektu, ale do velké míry jste stále jeho součástí. Mimo jiné vám chodí e-maily jakožto vyučující a řešíte spoustu věcí, např. zmíněné architektonické úpravy. Vnímáte nějaký posun?

LL: Za velmi pozitivní považuji, že finance jdou cíleně za studenty, kteří to potřebují. To je velická úleva. Veliký posun je i v tom, že dneska se v rámci stavebních úprav pamatuje na otázky bezbariérovosti, takže když jsme dělali dostavbu, s architekty nebyl problém tyto záležitosti řešit. Samo-

zřejmě i osvěta směrem k akademikům je dnes o něčem jiném, i když je mi známo, že ne všichni akademici jsou zrovna otevření.

Svým způsobem mě ale mrzí právě ta protektivní výchova: že tady byli a budou studenti, kteří služby Centra zneužívají. Jsou navyklí, že mají servis, a ten servis je až za hranou... Obávám se, že přesně tenhle servis bude zhoršovat jejich pozici v budoucím životě. Ano, student může mít právo na specifické pomůcky, na specifický přístup, na navýšení času apod., ale u některých studentů je na zvážení, jestli jim to pomáhá.

MS: Myslím, že spousta studentů si neuvědomuje, že práce Centra je o rozvoji a o tom, že i podpora může mít své limity, má-li být v důsledku prospěšná. Určitě takoví ale nejsou všichni studenti se specifickými potřebami. Je něco, co byste jim všem chtěla vzkázat?

LL: Aby si sami dobře vybrali, co chtějí v životě dělat, aby si uvědomili, jaká je jejich úloha a jaké jsou možnosti, a aby měli kolem sebe okolí, které je bude zdravě podporovat, a aby se nebáli překonávat překážky, které před nimi jsou, aby mohli prožít úspěšný život.

Mgr. Ondřej Ješina, Ph.D.

Odborný asistent na Fakultě tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci. Magisterské studium oboru aplikovaná tělesná výchova, který spojuje učitelství tělesné výchovy se speciální pedagogikou, doplnil později také o obor rekreologie – pedagogika volného času.

Kromě akademické úrovně působí již řadu let v praxi jako metodik pro školní inkluzivní tělesnou výchovu, je hlavním řešitelem nebo spoluřešitelem řady projektů s praktickým dopadem na školy i pedagogiku volného času. Je dlouholetým vedoucím týmu Centra aplikovaných pohybových aktivit, předsedou České asociace aplikovaných pohybových aktivit a jedním ze zakládajících členů znovu-obnovené European Federation of Adapted Physical Activity.

„Nevěř nikomu, komu je nad třicet.“

– John Lennon

MUSÍM SI POSTESKNOUT

Monika Smolíková (MS): Ondřeji, vzpomínáš si na začátky Centra podpory?

Ondřej Ješina (OJ): Vzpomínám si, že už za mých studií dvě fakulty spolupracovaly na projektech, které spojovalo společné téma „zpřístupnění studia studentům s postižením“. Jestli to začala Fakulta tělesné kultury, nebo Pedagogická fakulta, si nevzpomínám, ale hlavní dvě osobnosti byly prof. Válková (tehdy tuším docentka) a prof. Ludíková. Právě spojení sil těchto dvou fakult pro společné řešení projektů dávalo od začátku lepší východiska a šanci efektivněji hospodařit se zdroji. Některé kroky byly smysluplné, některé vedly do slepých uliček. To bylo běžné, protože neexistovaly žádné standardy služeb a spíš se reagovalo na aktuální potřeby jednotlivých studentů registrovaných na jmenovaných dvou fakultách. Ze začátku se dělaly intervence pro studenty ze sluchovým, zrakovým

nebo tělesným postižením. Na FTK nejčastěji pro studenty se sluchovým a tělesným postižením. Na FTK jsme zrakově postižených studentů měli vždy podstatně méně.

MS: O jaké době přesně mluvíš? Kdy tohle bylo?

OJ: Na konci 90. letech byla zřízena poradna, která řešila zpočátku zejména psychologické poradenství, v níž postupně figurovala různá jména. Jestli si dobře vzpomínám, tak zejména první ze zaměstnanců těchto center, J. Wittmannová a M. Šafář, jakožto absolventi FTK svými osobnostmi a „drajvem“ umožnili postupné etablování poradny. Po jejich přechodu na jiné pozice docházelo postupně k částečnému úpadku. Je diskutabilní, zda to byla jen chyba poradny s argumentem, že nešla studentům naproti. Studenti tehdy nechtěli, aby se o nich vědělo něco choulostivého, a když měli problém, řešili jej většinou s vyučujícími. Často své problémy konzultovali s psychology v jejich řadách. V začátcích fungování poradny Centra podpory studenti ještě minimálně tři čtyři roky nevyhledávali tamní pracovníky, nýbrž spíše individuální kontakt s psychology. Teď už to pravděpodobně funguje líp, ale sám nevím. Co se týče studentů s jiným zdravotním neduhem, než je duševní onemocnění, naráželi jsme na to, že projekt zpřístupnění se omezoval na nákup přístrojů a kompenzačních pomůcek. Posílat ale všechny do Centra Paraple nejde a časem proces nákupů nabyl efektivity.

MS: Jak situace vypadala, když vzniklo Centrum podpory?

OJ: Ve chvíli, kdy vzniklo Centrum podpory, tady fungovala jednotka, která nikdy nebyla oficiálně ukotvena v rámci fakulty. Je aplikačním centrem katedry, respektive fakulty, ale není ve statutu. Začala žít pod svou vlastní značkou jako Centrum aplikovaných pohybových aktivit, zkráceně Centrum APA. Některé aktivity Centra APA sice následně splynuly s Centrem podpory, ale pouze obsahově. Formálně k tomuto splynutí nedošlo, což považuji za šťastné. Díky prozíravosti vedoucí CPSSP paní dr. Pastierikové a dalších zaměstnanců je pak možná spolupráce, která je velmi živá a velmi lidská.

MS: Takže bys řekl, že jde o přirozenou spolupráci?

OJ: Řada dobrovolníků nebo pracovníků Centra APA zároveň pracuje v Centru podpory. Takže ano, díky lidskému propojení došlo k něčemu přirozenému. Za dobrou zprávu považuji, že vedení Centra podpory

„nesežralo“ Centrum APA, a dokonce si vyslechlo, kteří lidé v Centru APA končí a mohli by být vhodní k práci v Centru podpory.

Na FTK je také detašované pracoviště Centra podpory. U nás to funguje specificky. Pokud člověk nechápe naše „podnikové klima“, nemůže s námi adekvátně spolupracovat. Musím si ale postesknout... Přestože studenti z ostatních fakult mají možnost využívat služeb Centra APA, jen minimum z nich se k této možnosti uchýlí.

MS: Máš nějakou vizi dalšího směřování, potažmo další spolupráce Centra podpory a Centra APA?

OJ: V jednom domě, který teď patří univerzitě a je nevyužívaný, bude intervenční centrum. Možná by tam mohlo být i centrum dobrovolnictví. Dobrovolníků z řad studentů ale myslím postupně ubývá. Určitě jsem zastáncem toho, aby jejich práce byla rozumně placená.

doc. Mgr. Jiří Langer, Ph.D.

Absolvent Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, na které vystudoval magisterský učitelský program se speciální pedagogikou, doktorské studium speciální pedagogiky a r. 2013 se ve speciální pedagogice habilitoval. Od raného dětství se pohybuje v komunitě Neslyšících, ve své pedagogické, odborné a vědecko-výzkumné činnosti se zaměřuje na ko-

munikaci osob se sluchovým postižením, český znakový jazyk a komunikaci osob s hluchoslepotou. Již od studentských let se podílel na poskytování a koordinování služeb studentům se specifickými potřebami, r. 2012 koordinoval přeměnu dosavadního Centra pomoci handicapovaným na současné Centrum podpory studentů se specifickými potřebami. Aktivně se zapojuje do aktivit celostátní Asociace poskytovatelů služeb studentům se specifickými potřebami na vysokých školách (AP3SP).

TĚŽKO ŘÍCT, PROČ JSOU STUDENTI DNESKA JINÍ

Monika Smolíková (MS): Víím, že v roce 2012 jste silně zapůsobil na další působení Centra. Jaká je v něm dnes Vaše role? A co vlastně bylo před ním?

Jiří Langer (JL): Nemůžu se přesně rozpomenout, proč založení novodobého Centra v roce 2011, respektive 2012, padlo na mě. Asi v tu chvíli kolem nebyl nikdo orientovanější. Původní Centrum vzniklo v roce 1996 při Katedře speciální pedagogiky na Pedagogické fakultě. Já tu na magisterské studium nastoupil v roce 1997. Do prvního ročníku se mnou nastoupily dvě neslyšící spolužačky, které pak ještě v průběhu prvního semestru studia zanechaly – studium na vysokých školách pro tyto studenty ještě nebylo připravené. Do druhého ročníku k nám přišla jiná neslyšící spolužačka, která začala studovat o několik let dřív, kvůli mateřské

však přerušila studium a pak se vrátila do prezenčního studia do mého ročníku. Tehdy se ten můj obor nedal studovat dálkově. A protože já jsem byl široko daleko jediný – kromě paní doc. Souralové –, kdo uměl aspoň trochu znakovat, stal jsem se de facto jejím osobním tlumočnickem.

MS: To zní jako užitečná zkušenost...

JL: To bezesporu. Navíc jsem se poprvé dostal – čas od času – k nějakému stipendiu. Za to, že jsem jí pomáhal. Žádné kurzy pro tlumočnický tenkrát nebyly dostupné. Zákon o znakové řeči (tak se tehdy jmenoval) byl schválen až v roce 1998. Zároveň to pro mě ale znamenalo, že jsem prakticky nevěděl, co se v hodinách, v nichž tlumočím, probírá. Kdo někdy tlumočil simultánně, ví, že to tou hlavou prostě jen projede. Všechny zápisky, poznámky jsem měl od druhých. Vlastně jsem si užíval, když tahle spolužačka měla nemocné dítě nebo z jiného důvodu nebyla ve škole.

MS: To tedy bylo Vaše první setkání s Centrem?

JL: Přesně tak... tímto stylem jsme spolu v roce 2001 dokončili magistra. Pak jsem nastoupil na doktorát a dostal jsem na starost veškeré tehdejší studenty se sluchovým postižením z celé univerzity. Fakticky to ale byli jen naši studenti, tedy studenti speciální pedagogiky. V rámci Centra jsem tedy byl koordinátorem pro neslyšící studenty a tlumočnickem.

Aktivita Centra tehdy byly financovány z rozvojových projektů MŠMT. Z peněz od ministerstva se kupovala hlavně technika, služby se platily formou stipendií. Prostory Centra byly tam, kde nyní mají kanceláře kolegové prof. Michalík a dr. Kučera. Byla to jedna jediná místnost.

MS: Kdo tehdy Centrum vedl?

JL: Když jsem nastupoval na doktorát, vedla ho prof. Vitásková, po ní to převzala Gabriela Smečková, ta Centrum koordinovala do roku 2011. V začátcích jsem jako doktorand digitalizoval i texty pro nevidomé. Když jsme měli tehdy studenta na Filozofické fakultě, který studoval angličtinu a potřeboval skenovat obrovské množství publikací, šlo to i za mnou. Pak jsme třeba vytypovali nějakého šikovného studenta z magisterského studia, který dělal skenování. Jak narůstal objem práce, přibírali jsme stále více studentů. Nevěnovali jsme se jen neslyšícím, nýbrž všem studentům, kteří to potřebovali.

Centrum ale nemělo vlastní zaměstnance, vše záleželo na projektové činnosti, což znamená, že Katka Vitásková a později Gabriela Smečková napsaly projekt, shromažďovaly doklady, na konci roku se poslalo vyúčtování, napsala se závěrečná zpráva. A tak to šlo rok za rokem.

Prakticky jediné středisko, které tehdy fungovalo na nějaké institucionalizované úrovni, byl brněnský Teiresiás. My jsme s kolegy byli v kontaktu a znali jsme se, ale spolupráce a sjednocení přístupů zdaleka nedosahovaly dnešní úrovně. S narůstajícím počtem studentů se specifickými potřebami na vysokých školách časem i ministerstvu začalo docházet, že tenhle segment – vysoce nekontrolovaný – je potřeba nějak změnit. Na tom se za nás podílela z počátku právě Gabriela Smečková. Mj. proběhlo analytické šetření společností Alevia, které si objednalo ministerstvo.

Nakonec – myslím, že to bylo v roce 2009, možná 2010 – jsme byli ministerstvem vyzváni ke spolupráci. Tehdy se toho koordinačně ujal Petr Peňáz, ředitel střediska Teiresiás, a jak jsem říkal, tehdy to bylo jediné pracoviště, které fungovalo jako instituce. Tehdy jsem se také poprvé začal setkávat s Bárrou Čalkovskou z ČVUT a lidmi, kteří jsou v centrech dodnes. Začali jsme se scházet na různých univerzitách a postupně vznikl celý systém včetně jednotlivých kategorií: A1, A2, B1 apod. Na těchhle schůzkách se Centrum rodilo, vznikalo a řekli jsme si: zrakové, sluchové, tělesné postižení (A, B, C), to jsou hlavní tři kategorie.

MS: Tohle se tedy dělo mezi lety 2009 a 2011?

JL: Zpočátku se toho účastnila Gabriela Smečková, později to spadlo na má bedra. Víím, že tam byl za ČVUT Radek Seifert (sám je nevidomý) a tehdy jsme se doopravdy precizně snažili spočítat, jaké náklady jsou na služby pro nevidomé, neslyšící studenty atd.; dávali jsme to dohromady desítky, možná stovky hodin. Obrovský kus práce odvedl Petr Peňáz se svým analytickým myšlením a dokonalou znalostí problematiky.

Dle metodického pokynu ministerstva bylo jedním z úkonů, které bylo v začátcích nutné vykonat, vytvoření samostatné organizační jednotky na univerzitní úrovni. Tehdejší Centrum pomoci handicapovaným bylo při Katedře speciální pedagogiky pod Pedagogickou fakultou.

MS: Čerpali jste při některých změnách, které jste podnikali, ze zahraničních vzorů?

JL: Ne, na to nebyl čas. Když jsme se pustili do zařizování změn, tvorby statutu Centra, byl konec září a už 1. prosince muselo být Centrum celouniverzitní, abychom mohli na příští rok požádat o peníze.

MS: Lucia Pastieriková říká, že svou dnešní pozici přijala jen proto, že jste jí přislíbil podporu. Chcete k tomu něco dodat?

JL: Ano, funkci přijala jen za téhle podmínky; souhlasil jsem tehdy, že s Centrem budu pomáhat, ale bez jakéhokoli úvazku. Personální a prostorové propojení s naším ústavem bylo ale jasné. Asi dva roky jsem byl takový její přítel na telefonu. Jsem rád, že na všechno nemusela být sama a mohla se se mnou o leccčem radit. Věřím, že působíme v symbióze – třeba i v jednáních v rámci asociací nebo s ministerstvem.

MS: Stále se v oblasti vysokoškolských center angažujete na celorepublikové úrovni?

JL: Ne, že bych se do toho hrnul, ale vždycky, když se na asociaci nebo valných hromadách lidé hádají a nemůžou se shodnout, jak něco udělat, zřídí pracovní skupinu, a když tam nejsem, udělají ze mě jejího předsedu. Vždycky mi jen později oznámí, že jsem byl zvolen. (*Směje se.*) Výkonná role v Centru ovšem náleží Luce Pastierikové. Se svou povahou bych ředitele Centra dělat nemohl.

MS: Ona o sobě mluví velice skromně – říká, že Centrum tvoříme my všichni. Na jednu stranu je to pravda, ale na druhou stranu je její podíl opravdu velký.

JL: Věnuje Centru obrovské množství práce – na to, že oficiálně pracuje na půl úvazku. To, co ona dělá, je práce na celý úvazek... K tomu má ještě půl akademického úvazku na Ústavu speciálněpedagogických studií, kde je odbornou asistentkou. Málokdo z nás by byl schopen zvládat její práci srovnatelně efektivně.

MS: A čím je nás víc, tím náročnější její práce je...

JL: Přesně tak.

MS: A ono nás opravdu přibývá, Centrum rychle roste. Jak jeho vývoj hodnotíte?

JL: Bezesporu jde o vývoj k lepšímu – už jen proto, že pokud někomu přednášku tlumočí student, který sám v dotyčné učebně má sedět a přednášku pečlivě poslouchat, kvalita tlumočení je jiná, než když je provádí vyškolený profesionál s možností přípravy.

Vlastně se divím, že s tlumočnickou podporou, kterou jsem během vlastního studia poskytoval, byli neslyšící studenti vůbec schopni dostudovat. Profesionalizace rozhodně pomáhá. Sjednocuje se metodika i diagnostika. Posun k lepšímu dokazuje i neustále narůstající počet zájemců o služby Centra. Díky komplexnímu souboru důvodů nad námi na univerzitě nikdo neohrnuje nos. I díky osobnosti Lucky Pastierikové, i díky osobnosti Vítka Zouhara, který je od roku 2010 naším resortním prorektorem.

Výraznou roli ale sehrála také Fakulta tělesné kultury. Podmínka nového systému organizování a nastavení služeb byla, že zde musí působit jediná celouniverzitní jednotka. U nás na Pedagogické fakultě do té doby působilo Centrum pomoci handicapovaným a na FTK bylo Centrum aplikovaných pohybových aktivit, kde poskytovali něco podobného včetně půjčování pomůcek pro sportovní aktivity, ale výhradně v rámci FTK. Došel jsem za úkol tohle vyřešit. Já přitom nesnáším konflikty. Každopádně jsem se začal scházet s Ondrou Ješinou a Martinem Kudláčkem, kteří měli Centrum APA na starost. Současně mi bylo jasné, že dělají věci, které my neumíme a které nikdy dělat nebudeme – jak po sportovní stránce, tak co se týče podpory studentů s omezením hybnosti. Zatímco my jsme prakticky neměli vozičkáře, oni sice měli neslyšící studenty, ale v tomhle případě naše úroveň poskytování tlumočnických služeb – byť amatérských – byla vyšší; podobně tomu bylo s nevidomými. Takže jsme se nakonec dohodli, že nástupcem budeme my.

Nechtěli jsme ale, aby se svou činností úplně skončili. Dodnes platí, že máme koordinátory pro studenty kategorií A, B, C pro celou univerzitu a FTK má své vlastní koordinátory jen pro sebe – a mají tam vlastní prostory. Formálně se ale tyto jednotky sloučily do jedné. Má to i praktické opodstatnění, protože služby, které jsou typicky poskytovány třeba studentům s narušenou hybností nebo se zrakovým postižením na FTK, jsou opravdu jiné než na ostatních fakultách.

MS: Mluvil jste o profesionalizaci a institucionalizaci. Změnilo se ještě něco? Nedávno jsem se bavila s Lucií Flekačovou, která začala jezdit na schůzky napříč republikou, a strašně ji překvapilo, jak se lišíme od jiných pracovišť stejného zaměření. My jsme skoro všichni doktoři, všichni

máme odborné vzdělání v oblasti, ve které pracujeme, zatímco ostatní univerzity mají neakademické pracovníky.

JL: Jsme jedineční... Třeba Univerzita Karlova je extrémně decentralizovaná. Mám rád symbiózu našeho ústavu a Centra a snažím se, abychom v ní mohli setrvat. Trochu se bojím, že s přibývajícími zaměstnanci Centra se bude snižovat poměr těch, kteří k ústavu mají vazbu.

MS: Chápu. Co byste si ještě přál?

JL: Aby vedení univerzity i fakulty Centrum nadále vnímalo jako smysluplnou a nosnou jednotku. Přeju mu taky Lucku Pastierikovou, která jej řídí perfektně... Je až děsivé, nakolik ve finále může záležet na jediném člověku. Modelů řízení se nabízí celá řada, dalo by se to dělat mnohem víc úřednický, manažersky.

MS: Ještě se na okamžik vraťme ke změnám... Máte zkušenost se studenty se specifickými potřebami jak z doby, kdy Centrum začínalo, tak ze současnosti. Vnímáte i u nich nějaké změny, vývoj?

JL: Vždy jsem měl nejbliž k neslyšícím studentům, tak bych si netroufl mluvit o ostatních kategoriích. A u těch neslyšících těžko říct, ten vývoj bezesporu je v tom, jací vůbec studenti jsou, ale teď je otázka, co za to může: jestli je to zkvalitňování služeb, nebo jestli je to role a status znakového jazyka. Společenské vnímání znakového jazyka bylo v roce 1998, když jsem začínal tlumočit, docela jiné než dnes, kdy jsou tlumočníci dostupnější a znakový jazyk vnímán jako něco hodně atraktivního – i kvůli němu sem chodí lidé studovat speciální pedagogiku. Těžko říct, proč jsou studenti dneska jiní. Nemyslím si, že by to dřív měli lehčí, že by jim bylo víc odpouštěno. To rozhodně ne, naopak. Dříve studenti museli vynaložit větší nasazení a být aktivnější... Dnes už vědí, že některé služby jsou zkrátka dostupné, a dokonce jsou kvalitní. Jestli jsou ale šikovnější nebo lenivější, to posoudit nedokážu.

PhDr. Lucia Pastieriková, Ph.D.

Ředitelka Centra, odborná asistentka na Ústavu speciálněpedagogických studií Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Vystudovala magisterskou speciální pedagogiku na Univerzitě Komenského v Bratislavě. A později absolvovala doktorské studium a rigorózní řízení na Univerzitě Palackého v Olomouci v oboru speciální pedagogika. Aktuálně působí jako

zmocněnec UP v rámci Asociace poskytovatelů služeb studentů se specifickými potřebami na VŠ (AP3SP) a je členkou několika pracovních skupin věnujících se inkluzi nebo přístupnosti prostředí pro osoby se zdravotním postižením. Svou odbornou a vědecko-výzkumnou činnost zaměřuje primárně na oblast psychopédie, poruch autistického spektra a sexuality osob se zdravotním postižením, v posledních deseti letech na terciární vzdělávání studentů se specifickými potřebami.

„Buď sám sebou. Všichni ostatní jsou už zabraní.“

– Oscar Wilde

BYLO TO ÚPLNĚ NOVÉ

Monika Smolíková (MS): Vítám dr. Pastierikovou. Než začneme, chtěla byste se sama nějak uvést nebo něco rovnou říct o své funkci?

Lucia Pastieriková (LP): To je těžké, nevím, asi jsem profesně speciální pedagog a v rámci Centra člověk, který je součástí týmu. Nechci zrovna říct, že ho vedu, ale nějakým způsobem spolupracuji s ostatními.

MS: V rámci Centra máte prakticky nejvyšší možné postavení...

LP: Ano, v roce 2012 jsem byla pověřena jeho vedením.

MS: Pracovala jste v něm už předtím, nebo jste tehdy teprve nastoupila?

LP: Pokud se ke mně dostaly správné informace, Centrum začalo fungovat už v roce 1996. Předtím to bylo Centrum pomoci handicapovaným při Katedře speciální pedagogiky na Pedagogické fakultě... Současně fungovalo ještě Centrum na FTK, a to Centrum aplikovaných pohybových aktivit, které se také věnovalo studentům se specifickými potřebami, ale každé pracoviště mělo trošičku jinou náplň. Ani jedno centrum nefungovalo celouniverzitně a nemělo vytvořený komplexní systém péče o tyto studenty.

V Centru pomoci handicapovaným jsem jako koordinátorka působila asi dva roky, ale pracovala jsem pouze cca se třemi studenty. Hlavní náplní práce bylo zajišťování artikulačního tlumočení, protože tlumočnicků do znakového jazyka nebylo moc. Potom jsem musela zajišťovat zápisy z přednášek, popřípadě jsme studentům kopírovali nebo tiskli materiály. Já tedy mluvím jenom za „sluchově postiženou klientelu“, tehdy jsem ani nevěděla, kdo v Centru oficiálně působí. Mě koordinovala dr. Smečková, která byla pověřená vedením Centra na fakultě, a já jsem víceméně s ní kým kromě studentů (včetně těch, kteří poskytovali nějaký ten servis) neřešila nic.

MS: Paní dr. Smečková tehdy vedla Centrum?

LP: Ano, byla pověřena koordinací Centra. Později, v prosinci 2011, když jsem působila jako tajemník na Ústavu speciálněpedagogických studií, mi zavolala paní děkanka, prof. Ludíková, a nabídla mi místo vedoucí univerzitního zařízení. Neodpověděla jsem jí hned, protože jsem už asi tři roky působila jako tajemník a byla jsem v té roli zaběhlá, bavilo mě to a nechtělo se mi odcházet k něčemu cizímu. Navštívila jsem Jirku Lange-
ra, který byl zástupcem na ústavu u doc. Souralové. Šla jsem za ním s tím, že nevím, co mám dělat. On povídá, že to bude dobré, že to bude dobrá výzva. Řekla jsem mu, že na nabídku kývnu, ale pouze pod podmínkou, že do toho půjde se mnou jako zástupce. (*Usmívá se.*) Dohodli jsme se a já nabídku přijala.

V lednu jsme pak začali. Kopec věcí z předchozí funkce tajemníka jsem si ještě tehdy nechala, protože jsem vůbec nevěděla, co vedení Centra obnáší. Na ústavu jsem si jako odborná asistentka snížila úvazek na 0,5 a Centru jsem se věnovala také na poloviční úvazek.

MS: Jaké byly Vaše začátky v novém Centru? Bylo pro Vás všechno hodně nové?

LP: Bylo to úplně nové. Dostala jsem seznam asi 56 studentů, nejen z fakulty, ale z celé univerzity. Kromě seznamu studentů jsem přebírala také prostory Centra na katedře, ceníky služeb apod. Nebylo to ale nové jen pro mě. Společně se mnou nastupovali i další pracovníci. Výhodou bylo, že šlo primárně o lidi z ústavu, které jsem znala, primárně se jednalo o doktorandy. Dostali úvazek 0,2, já měla nejvyšší: 0,5. Faktem ale je, že ze začátku jsem nevěděla, co naši studenti potřebují. Spolupráce se studijními odděleními byla trochu rozpačitá, protože o studenty na jiných fakultách se starala právě jejich fakulta – původní Centrum se staralo primárně o studenty na Pedagogické fakultě – a studijní oddělení nevěděla, s čím bychom jim mohli pomoci, protože nějaký svůj systém měla.

Rychle jsme se museli pustit do práce, protože tam nebyl prostor pro čekání. Začal letní semestr, museli jsme nastavovat služby, což bylo náročné. Současně jsem se snažila zkontaktovat se s ostatními centry v rámci České republiky – což bylo taky nové, protože většina center vznikala až v roce 2012.

MS: Takže vlastně ve stejnou dobu.

LP: Začínala vznikat nebo se transformovat celouniverzitně na většině univerzit. Ale například Teiresiás v Brně funguje myslím už od roku 2000. Spolupráce vysokoškolských center začala i z iniciativy ostatních univerzit, protože zřizování center souviselo se změnou financování podpory studentů se specifickými potřebami ze strany ministerstva. Do té doby byly služby financovány především skrze projekty, takže samotné univerzity si určily nějaké aktivity či poskytování služeb, které se snažily v průběhu plnění daných projektů plnit. Avšak financování přes projekty bylo z dlouhodobého hlediska nejisté a vysoké školy cítily, že je důležité to vyřešit na ministerstvu a získat nějaký pravidelný, jistý příjem nebo dotaci.

MS: Jak hodnotíte vývoj Centra za posledních 10 let? Změnila se klientela? Změnili se pracovníci?

LP: Klientela se vlastně nezměnila (mám na mysli druhy kategorií), akorát studenti zjistili, že univerzita jim toho může nabídnout víc, než když nastupovali do školy. Když jsme začali studenty primárně kontaktovat, oni sami hned nevěděli, co potřebují, protože si kopu věcí obstarávali sami. Myslím ale, že pro ně nastala příjemná změna – o různé věci se už nemuseli tolik starat. Někteří studenti přesto jdou po vlastní ose, nic po nás

nechtějí a všechno si řeší sami – ale víme o nich. A potom tu jsou takoví, kteří podporu potřebují a nejsou schopni si ji zajistit sami. Čtyři stěžejní kategorie studentů pro nás na začátku představovali studenti se zrakovým, sluchovým či tělesným postižením a s poruchami učení. Pracovali jsme ale ještě s jednou kategorií („jiné“), do níž spadalo všechno ostatní – chronické nemoci, psychická onemocnění, dříve tam byly poruchy autistického spektra. Třeba studenti s psychickými obtížemi, respektive psychiatrickými diagnózami, se nám dlouho neozývali – nevím proč, snad kvůli strachu ze stigmatizace –, ale nyní je tahle skupina docela robustní.

V rámci metodického pokynu byli dříve (jestli si správně vzpomínám) na krátkou dobu studenti s narušenou komunikační schopností umístěni do samostatné kategorie, ale teď jsou opět v kategorii „jiné“. Metodický pokyn se do jisté míry upravoval na základě diskuzí, které jsme vedli s ostatními centry. Aktuální situace je taková, že máme daleko víc studentů s poruchami učení, s psychickým onemocněním a s poruchou autistického spektra (na začátku jsme měli myslím jediného studenta s PAS).

MS: Že nyní víte o větším počtu studentů, kteří potřebují vaši pomoc (např. studentů s psychickým onemocněním), může být vlastně dobrá zpráva, že? Může to značit, že dotyční lidé se už necítí být stigmatizováni, že možná došlo k nějaké změně myšlení. Nebo myslíte, že za tím stojí jiné příčiny?

LP: Nerada bych se pouštěla do spekulací. Na jednáních například řešíme, do jaké míry za tím může stát online fungování v době pandemie, ale v obecnosti bych to nepřičítala ani této samostatné příčině.

MS: Mluvila jste tedy v zásadě o pěti, respektive šesti kategoriích. Bude vznikat nějaká nová?

LP: Hodně se diskutuje (aspoň na naší univerzitě) o kategorii studentů mimořádně nadaných a talentovaných. S touto myšlenkou si pohráváme asi poslední dva roky, přemýšlíme o tom, jak vůbec takový nadaný, talentovaný vysokoškolský student vypadá. Názory se trochu rozcházejí. Já bych řekla, že na vysoké škole by měli být všichni mimořádně nadaní a talentovaní, což možnosti této kategorie problematizuje. Je to velká výzva, ale od letošního září máme nového pracovníka, kterého přijímáme přímo pro tuto roli. Zkusíme udělat nějaký screening, jak to funguje v zahraničí, jak to funguje v České republice, jestli se něco řeší, neřeší... Univerzita v zásadě nadané studenty podporuje – přes projekty, granty

apod. –, ale je to v gesci každé fakulty a chybí tu celistvý systém, který se nám možná ani nepodaří vytvořit.

Do další oblasti spadají sociálně znevýhodnění studenti, ale to není kategorie, která by vyžadovala náš kontakt s vyučujícími. Snažíme se jim trochu pomoc, primárně materiálně, třeba přes notebooky, diktafony anebo různé pomůcky. Univerzita má různá stipendia, ale to už nezajišťujeme my, to se musí přes rektorát anebo přes fakulty. V jistém okamžiku se na Centrum obrátil student propuštěný z trestu odnětí svobody – o této klientele jsme přitom dříve nepřemýšleli, ale v názvu máme „specifické potřeby“, což je poměrně otevřené. Ale otevřenost nevadí – nad změnou názvu přemýšlíme i z jiného důvodu. Vyplývá z něj totiž, že podporujeme jenom studenty, ale tak to úplně není.

MS: Jak to tedy je? Chcete to rozvést?

LP: Název Centra původně obsahoval spojení „pomoc handicapovaným“, které se změnilo na „podporu studentů se specifickými potřebami“. Myslím, že „podpora“ je v kontextu naší práce výstižnější výraz. Myslím, že lépe vyjadřuje potřebu aktivity ze strany studentů se specifickými potřebami. Zároveň ale nepodporujeme jen studenty, je to vlastně oboustranné – např. tím, že vyučující má ve výukové skupině nějakého studenta se specifickými potřebami a my mu poskytujeme služby (tlumočíme, digitalizujeme materiály, zapisujeme přednášku), čímž dochází i k podpoře vyučujícího – zpřístupňujeme prostředí dané výuky / daného vyučujícího. Takže ona je to vlastně i podpora pro vyučujícího, i když to tak na první pohled možná nevypadá. Proto by možná lepší název zněl třeba Centrum pro zpřístupnění univerzitního prostředí, aby bylo patrné, že užitek z naší práce může mít (a věřím, že má) celá univerzita.

Primární faktor je, že tu máme někoho, kdo má specifické potřeby, ať je to uchazeč, zaměstnanec, student, nebo kdokoliv jiný, kdo se na nás obrátí. Pokud se s námi někdo spojí, nikoho neodmítáme. Klidně se na nás může obrátit i student, který přijel na Erasmus nebo krátkodobý pobyt – kdybychom nebyli schopni vyřešit vše vlastními silami, obrátíme se na externí poskytovatele.

MS: Máte vizi, jak tenhle přístup ještě rozšiřovat? Nebo přání, kam se s Centrem ubírat?

LP: Vždy jsem se snažila, abychom se relativně stabilizovali (co se počtu studentů týče) a mohli se hlouběji rozvíjet (co se např. rozsahu a kvality

služeb týče). Z cca 50 studentů je jich teď 510 a do příštího roku máme více než 700 přihlášek. Pořád se rozšiřujeme, přičemž nenarůstá jen počet „našich“ studentů, ale i zaměstnanců – protože klientům přirozeně chceme poskytovat co možná nejkvalitnější servis. Snažíme se, aby nezáleželo na tom, jestli student studuje v Praze, Brně, nebo Ostravě. Je nutné, aby i v Olomouci dostával kvalitativně srovnatelný servis. V naší dřívější praxi vidím dost chyb, a tak teď hodně dbáme na jistý standard služeb. A s tím právě souvisí, že v současnosti máme zhruba 100 zaměstnanců.

MS: Kolik jste před deseti lety měli na starosti studentů, jste už zmínila, ale kolik tehdy mělo Centrum zaměstnanců?

LP: Začínali jsme asi v šesti – doufám, že na nikoho nezapomínám –, ale náš souhrnný úvazek byl okolo dvou plných. Koordinátoři tam byli na úvazek 0,2, já na 0,5, a když se to sčítalo, tak to myslím vycházelo na 2,1 člověka.

MS: Plus nějakí asistenti, předpokládám, nějakí poskytovatelé služeb...

LP: Ano, ale nebylo jich moc (tak 8–10 osob). Z evidovaných 56 studentů dejme tomu možná 30 nějaké služby skutečně využilo. Hodně věcí si koordinátoři řešili sami, třeba chodili zapisovat nebo asistovat. Tehdy jsme ještě neměli databázi poskytovatelů, až postupně se to začalo rozšiřovat a rozvrstvovat. Teď máme databázi pracovníků a studentů, kteří nám zapisují, dělají korektury, asistenci, průvodcovské služby atd.

Nerada bych ale, aby lidé vyhořeli. Chci, aby je to bavilo, a tak i koordinátoři dělají různé věci. Kdyby někdo neustále jenom digitalizoval nebo tlumočil, hrozí, že brzy vyhoří a odejde. Máme dohodnutou hlavní náplň práce, ale jsem ráda, když si k ní člověk najde něco, co ho hodně baví, a to rozvíjí. Dříve jsme měli hodně malých úvazků, ale s většími je naše práce lepší, přínosnější.

MS: Když mluvíte o stovce zaměstnanců, počítáte mezi ně i poskytovatele služeb?

LP: Ano, počítám mezi ně poskytovatele, tlumočníky, psychology, lektory cizího jazyka, lidi, kteří nám poskytují redakční služby. Je to kolos; myslím, že jsme třetí největší podobné centrum v ČR – po Univerzitě Karlově a Masarykově univerzitě.

MS: Růst Centra je v posledních letech opravdu rychlý. Jste na něco z posledních 10 let vyloženě hrdá?

LP: Když se ohlédnu na těch 10 let, musím si říct, že všichni lidé, kteří s Centrem spolupracovali, odvedli pořádný kus dobré práce, mám na mysli nejen pracovníky centra, fakult, ale i rektorátu. Velký dík patří i prorektorovi Vítkovi Zouharovi za neustálou podporu a možnost řešit s ním vše důležité. Myslím, že se podařilo vytvořit výborný tým pracovníků, a já doufám, že se jim v práci líbí. Snažím se, aby se tu i oni cítili dobře. Mám za to, že o Centru se na univerzitě ví a že dobré jméno máme i mezi ostatními centry – navzájem si radíme, řekla bych, že s některými až kamarádsky. Samozřejmě by se hodilo udělat ještě spoustu věcí, ale tak už to chodí, časem na ně dojde.

MS: Vás samotnou práci v Centru baví?

LP: Většinou ano. (*Usmívá se.*) Asi mě baví, že jde o kreativní práci, ačkoli tu jsou i jisté administrativní limity. Vidím tu možnost nějakého rozvoje.

Může se stát, že přijdou studenti s potřebami, kterými jsme se doposud nemuseli zabírat, a tohle řešit může být strašně fajn. Nechodím do práce s tím, že každý den bude stejný, spíš si říkám, uvidíme, co nám nový den přinese. Velice mě těší, když studenti přijdou se zpětnou vazbou, že se u nás a s námi cítí dobře. Nedávno byly promoce a studenti vřele děkovali tlumočnickům, protože hlavně díky nim se jim podařilo vysokoškolské studium dokončit, byť třeba v delším časovém horizontu než běžným studentům. Práce pro Centrum není jen práce pro práci – je tu prostor k rozvíjení, k překonávání překážek, poznávání nových lidí, a hlavně k lidskosti. Skutečně vnímám, že lidskost je nezbytnou součástí naší práce, a budu moc ráda, když tomu tak bude i nadále.

MS: A našlo by se něco, co Vás na Centru nebo ve Vaší práci trápí?

LP: Vždy se najdou věci, o kterých si říkáte, že by mohly být jinak nebo lepší. Primárně máme problém s prostorem – to souvisí s naším růstem. Ve chvíli, kdy u nás výrazně přibývá studentů, je logické, že narůstá i počet zaměstnanců, takže permanentně potřebujeme nové prostory, hlavně kancelářské. To je něco, s čím dlouhodobě bojujeme, možná už čtyři pět let. Téměř každý rok žádám o nové prostory, abychom měli kde usadit nové lidi; a to spousta zaměstnanců pracuje v terénu nebo z domova.

Problémy s prostorem ale nemáme jen my. Hodně účelových zařízení nebo úseků na univerzitě má podobný problém – ve výsledku je to o trpělivosti, možná o toleranci pracovníků, kteří sdílejí kancelář. Musí se třeba dohadovat, kdy bude kdo konzultovat apod. Teď jsem žádala o dvě nové kanceláře, ale předpokládám, že příští rok nebo za dva roky nám to bude zase málo. Ne každý prostor, který dostaneme, je přitom optimální. Daleko lépe by se mi pracovalo s lidmi, kteří by byli pohromadě v jednom „baráku“. Lidé na detašovaném pracovišti na FTK jsou od ostatních trochu odtržení. S ostatními problémy si umíme poradit: hodně věcí lze koupit, s lidmi to vykomunikujete, ale potřebné prostory jen tak ze dne na den nevybudujete.

Mgr. Eva Urbanovská, Ph.D.

V Centru působí jako koordinátorka pro studenty s omezením hybnosti a chronickým somatickým onemocněním. Na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci působí jako odborná asistentka, konkrétně na Ústavu speciálněpedagogických studií. Zaměřuje se na somatopedii, specifické poruchy učení a koncept bazální stimulace. V Prostějově učí na ZŠ speciální (SŠ, ZŠ, MŠ Jistota), kde také pracuje s dětmi s těžkým kombinovaným postižením.

„Všichni dospělí byli dětmi, ale málokdo si na to pamatuje.“

– Antoine de Saint-Exupéry

HETEROGENITA VE SKUPINĚ JE OBOHACUJÍCÍ PRO VŠECHNY

David Kravčenko (DK): Když pošlete člověka s autismem dělat rozhovory, dostanete, co dostanete. Dobrý den, paní doktorko... Zajímalo by mě, jak sama sebe vidíte.

Eva Urbanovská (EU): Řekla bych, že především jako učitelku, protože mám vystudované učitelství pro první stupeň a speciální pedagogiku, čemuž předcházela touha pracovat s dětmi. Léta se na půlúvazek držím na speciální škole v Prostějově. Trávím tam dva dny v týdnu a nehodlám se toho vzdávat. Nedokázala bych celý život trávit zahrabaná v knihách a definicích – potřebuji kontakt s lidmi.

DK: Věděla jste už odmala, jakou cestou se vydáte? Měla na Vás vliv rodina? Škola?

EU: Vždy jsem někomu chtěla být ku prospěchu. V dětství jsem se chvíli chtěla stát zvěrolékařkou, ale bohužel mi to trochu komplikovala skutečnost, že se mi dělá špatně z krve. Nakonec jsem naznala, že by šlo o relativně závažný problém. V průběhu střední školy jsem narazila na knihu

Nikdo Nikde, což je výpověď o ženě s autismem, a tohle téma mě oslovilo – viděla jsem možnosti: speciální pedagogika, učitelství, práce s lidmi.

DK: Na základní ani střední škole jste se s nikým s poruchou autistického spektra nesetkala?

EU: Minimálně jsem o tom nevěděla...

DK: A od střední školy už vedla přímá cesta k práci v Centru?

EU: Když jsem dokončila magisterské studium, hned jak jsem nastoupila do Prostějova, podala jsem si přihlášku na doktorát. Ke konci doktorského studia mě oslovila paní dr. Pastieriková s nabídkou. Říkala, že přebírá vedení Centra, že chce sestavit vlastní tým lidí, a ptala se, jestli bych se toho chtěla účastnit. Dr. Pastieriková přišla s vizí, že bude mít několik koordinátorů zaměřených na jednotlivé kategorie studentů se specifickými potřebami, což mi přišlo jako dobrý nápad. Od té doby v tom jedeme... A dává mi to smysl.

DK: Zažila jste na téhle jízdě něco nepříjemného?

EU: Zažila, ale vše se nakonec zdárně vyřešilo. Jednalo se řekněme o komunikační neshodu se studentkou. To se může stát, obě strany mají společný cíl, jen zjistí, že k tomuto cíli nemohou dojít společně. Tak jsme našli řešení, kdy se k úspěšnému cíli došlo, ač ne společně.

DK: Našla byste naopak něco, co Vás naplnilo radostí?

EU: Každý úsměv je příjemný, stejně jako každý moment, kdy se prostě s někým potkáte na chodbě a on vám řekne, že se mu daří. Když jsem se bavila se studenty, kteří nastoupili do prvního ročníku nebo se ucházeli o studium, říkali, že máme krásně nastavené podmínky – prý už volali nebo psali na x vysokých škol, ale opakovaně jim bylo řečeno, že na takové studenty, jako jsou oni, nejsou na vysoké škole připraveni. Vždycky mě strašně mrzelo, že někdo dokáže potenciálního studenta jen tak odříznout od vzdělání. Nejvíc mě asi hřeje vědomí, že se naše univerzita jako celek posouvá – ať už v řešení architektonických bariér, nebo v kvalitě zpětné vazby od vyučujících. Těší mě ale každý úspěch – třeba když se studentům vydaří státnice.

DK: Mluvíte o pokroku. Dokážete porovnat, jak se situace v posledních letech mění? Co je nového na poli kontaktu studentů se specifickými potřebami a vyučujících?

EU: Univerzita se snaží. Už jen pokud jde o technické zázemí, např. o možnost adekvátního přístupu do budov. Probíhají stavební úpravy, rekonstrukce... Ano, jde to pomalu, vše závisí na financích a památkářích. Olomouc je krásné historické město, ale tím pádem se některé věci těžko mění. Na mysli mám některé venkovní bariéry, jako je třeba historická dlažba, a skutečnost, že je to všude buď z kopce, nebo do kopce.

Někdy vázla komunikace. Že nefunguje výtah, se prostě přihodí. Věci vždy nefungují tak, jak by měly. Problém nastává v situaci, kdy se o rozbitém výtahu dozvím až od studenta, který mi volá, protože se nemůže dostat do budovy. Myslím, že tehdy už je pozdě. Ale nyní už je to mnohem lepší. Centrum je nejen vyučujícími bráno stále vážněji.

DK: Ostatně, Centrum tu je i pro ně – pro vyučující.

EU: Což mě přivádí k dalšímu principu: inkluze by nás měla vést ke „zjištění“, že určitá heterogenita ve skupině je obohacující pro všechny, protože z toho, co primárně nastavím třeba jen pro jednoho studenta, můžeme těžit všichni.

DK: Musím říct, že na Filozofické fakultě byla domluva s vyučujícími výborná. Snad až na naprosté výjimky.

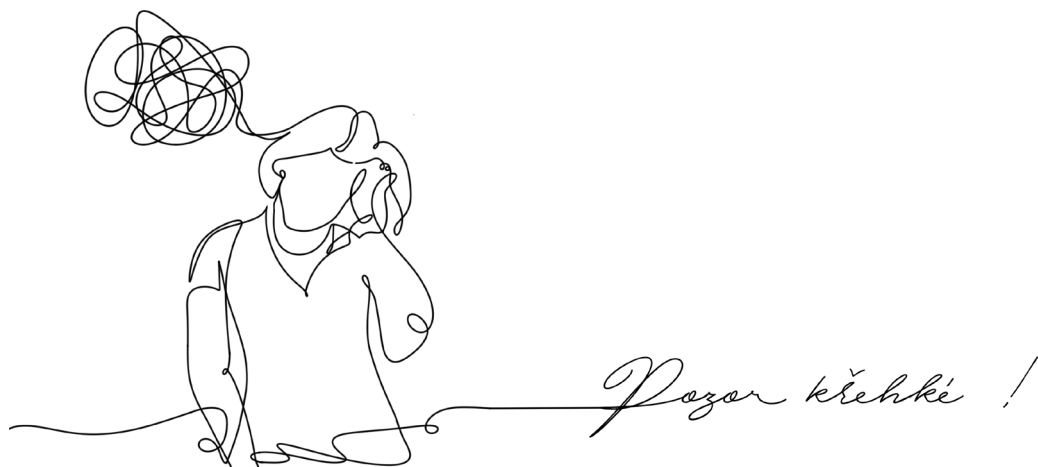
EU: Myslím, že se zlepšuje kvalita podpory a servisu, ale zároveň jsem ráda, že se vyučující více ozývají. „Máme v hodině toho a toho studenta, paní doktorko, vy jste nám napsala takové a takové rady nebo doporučení. Mohli bychom to spolu konzultovat?“ ptají se. A vážně se mnou náležitosti konzultují. Zhruba před 12 lety, když jsem v Centru začínala, tohle úplně nefungovalo. Napřed se muselo dostat do povědomí kolektivu.

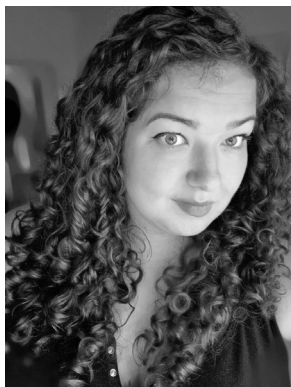
DK: Souhlasíte s tím, že v průběhu studia podpory, kterou Centrum poskytuje konkrétnímu studentovi, ubývá? Existuje tu tlak na osamostatňování?

EU: Ta snaha tu je, ale liší se v závislosti na kategoriích a specifikách... V případě, že pracuji se studenty, kteří mají omezení hybnosti anebo nějaká chronická somatická onemocnění, to dost dobře možné není. Některé stavy jsou stabilní. Když budu mít studenta, který se bude pohybovat

na elektrickém invalidním vozíku, tak se třeba situace za celou dobu studia nezmění.

Jsem strašně vděčná za to, že existuje Asociace vysokoškolských poradců, že máme možnost sdílet zkušenosti s ostatními. Je fajn slyšet, jak se co dělá jinde, jaké situace se řeší v Brně, které se řeší v Praze, v Českých Budějovicích apod. Ne každý člověk se potkal se všemi situacemi.

Mgr. Lenka Szokalová

Při studiu na pedagogickém lyceu v Havířově začala pracovat v odlehčovacích službách v Poradenském středisku pro rodinu a dítě RaD. Poté na Univerzitě Palackého v Olomouci vystudovala obor speciální pedagogika se zaměřením na dramaterapii. Po dobu vysokoškolského studia pracovala jako osobní asistentka v organizaci SPOLU Olomouc. Dramaterapeuticky pracovala s dětmi z náhradní rodinné péče v Přerově. V současnosti pracuje v Centru podpory studentů se specifickými potřebami jako koordinátorka služeb pro studenty s psychickým onemocněním a pro studenty s poruchou autistického spektra. Zároveň vyučuje literárně-dramatický obor na ZUŠ Uničov.

„Understanding is never ending.“

TVRDOHLAVOST POKLÁDÁM ZA VTIPNOU ČÁST MÉHO JÁ

David Kravčenko (DK): Další na řadě je Lenka Szokalová. Kdo to ale je? A proč je tady?

Lenka Szokalová (LS): V první řadě jsem člověk jako každý jiný, to je dobré si čas od času připomenout. Mám vystudovanou speciální pedagogiku se zaměřením na dramaterapii. Už na základní škole jsem chodila do dramatických kroužků a podobně. Měla jsem také povinně volitelný předmět zvaný „dramatika“. Chodila jsem na různé recitační soutěže. Následně jsem studovala pedagogické lyceum v Havířově, ale nikdy jsem se nechtěla stát učitelkou – v zásadě jsem netušila kam směřovat.

V rámci studia na pedagogickém lyceu jsme se účastnili akcí, na kterých se podílely i různé speciálněpedagogické organizace. Patřily tam i různé paralympiády, často na Slovensku. Tehdy jsem se poprvé pracovním setkala s lidmi s nějakým postižením. Na ten moment asi nikdy nezapomenou. Stála jsem u jednoho stanoviště, kde se házelo míčem do kyblíku

nebo něco takového, a prošlo tam několik dětí, které si znučeně hodily míčkem, nechaly si zapsat rázítka a šly dál – bylo vidět, že jsou přehlacené podobnými aktivitami, že jim to nic neříká –, ale pak tam přišla skupinka několika dospělých mužů s Downovým syndromem a jeden si vzal ten míček a hodil ho. Netrefil se, ale to vůbec není podstatné. Důležité je, že měl neuvěřitelnou bezprostřední radost, kterou okamžitě sdílel s ostatními. Všichni si plácli. Pak si plácli i s námi. V tu chvíli jsem měla radost s nimi. Přemítala jsem, proč někteří dospělí takovou radost časem ztrácejí. Nátlakem společnosti? Kdo ví... V té chvíli jsem se poprvé ocitla na pomezí – věnovat se divadlu, nebo speciální pedagogice? Začala jsem pracovat v Poradenském středisku pro rodinu a dítě RaD v odlehčovacích službách. Pak jsem zjistila, že existuje obor speciální pedagogika se zaměřením na dramaterapii.

Předtím jsem netušila, že by tyto dvě sféry bylo možné spojit. S velkým nadšením jsem se pustila do tohoto oboru a vystudovala ho. Ještě dnes se na tomhle rozhraní pohybuju – a strašně mě to baví. Dva dny v týdnu učím na základní umělecké škole v Uničově literárně-dramatický obor a tři dny dělám v Centru podpory studentů se specifickými potřebami.

DK: Vida, už jste odpověděla i na další plánovanou otázku. Chtěl jsem se zeptat, jak jste se dostala k Centru...

LS: Kontaktovala mě paní dr. Pastieriková. Vlastně nejdříve kontaktovala mého školitele, což je pan dr. Martin Dominik Polínek. Ten k tomu dal svolení a já jsem po této možnosti skočila, protože – musím se přiznat – jsem dost nadšená, že dělám právě s touto klientelou. Duševní onemocnění, duševní obtíže a Aspergerův syndrom – to mi přijde jako fascinující, zajímavá klientela. Když jsem se dozvěděla, o jakou cílovou skupinu jde, hned jsem si řekla, že do toho jdu.

DK: Já se také přiznám... Pro mě jako pro člověka s Aspergerovým syndromem je zajímavé slyšet, že jsem zajímavá klientela. To člověk neslyší každý den.

LS: Mně to přijde úžasné.

DK: Společenské povědomí o Aspergerově syndromu, respektive o poruchách autistického spektra, je ale dost nevalné, nemyslíte?

LS: Osobně mám za to, že každý člověk má svou perspektivu vnímání světa. Každý vnímáme jinak a něčí perspektiva je jiná o něco víc. A ve chvíli,

kdy je tahle odlišnost výraznější, mě to začíná více zajímat. I v intaktní populaci se většinou obklopuju takovými podivnými – vlastně i nám říkali, že my studenti dramaterapie máme hranici normálnosti trochu posunutou a jsme spontánnější. Jako diagnóza to překážka samozřejmě je, ale zároveň je to ohromně fascinující záležitost. Nechápejte mě špatně, jako vnější pozorovatel si říkám, že to musí být často hodně těžké, ale vnímám tam i krásu jiné reality.

DK: Musím říct, že zníte dost nadšeně!

LS: V této práci nejsem dlouho, nastoupila jsem začátkem listopadu, takže aktuálně jsem v momentě, kdy se rozkukávám, zjišťuju, co za práci to vůbec je. Těch lidí se mi neozvalo mnoho, což je na jednu stranu dobře, protože vím, že jim to v pořádku funguje. Dostávám se do toho a zatím mě to docela baví.

DK: Baví Vás všechno? Neřešíte i nepříjemné situace?

LS: Nepříjemné pro mě je, že se teprve rozkukávám, takže se cítím trochu nejistě. Nejsem si jistá, co jako koordinátora můžu a nemůžu udělat, kam až sahají moje kompetence... Jde ale nejspíš o nutný počátek procesu. V osobním kontaktu s klientem jsem nadšená – mám to mnohem raději než psaní mailů apod. Nejsem úplně silná v administrativních a byrokratických záležitostech.

DK: Zaujala mě ta dramaterapie. Mohla byste nám přiblížit, o co v ní vůbec jde?

LS: V tomhle dokonce i studenti dramaterapie po x letech trošičku tápou a přemýšlejí, jak to pobrat. V základu je to terapie, takže mluvíme o léčebném procesu, který využívá divadelní techniky. To ale neznamená, že by principem dramaterapie bylo zahrát klientům divadlo. Není to teatrot terapie. Kouzlo spočívá v prostoru divadla, který využívá magii „jen jako“. Člověk si může na jevišti vyzkoušet hodně věcí – v bezpečném prostoru. Může se setkat se svými obavami, ale stane se tak v prostředí, které je bezpečné, a následně s tím můžeme pracovat.

V současnosti ale dramaterapii v praxi nepoužívám, teď dělám dramatickou výchovu. V prvním roce v praxi jsem se musela krotit, abych nešla do té terapie, protože výchova a terapie je něco jiného. Ve své praxi se setkávám s dětmi, s jejich příběhy, problémy, a snažím se fungovat v pozici učitele i jejich jevištního partnera. Máme s dětmi úžasný vztah,

naše komunikace je dost otevřená, ale dramaterapii jako takovou nepoužívám – maximálně používám zásady či techniky, které jsme se naučili v rámci studia.

Když se na mě někdo obrátí, že chce radu nebo pomoc, tak už to nedělám jen tak – jako kamarádka, která říká, já bych udělala tohle a tohle –, ale vybaví se mi kazuistiky a situace, které jsem zažila, a už vycházím z nějaké metody.

DK: Mohla byste uvést nějaký příklad? Jak taková rada nebo pomoc vůbec vypadá?

LS: Nejprve se snažím zjistit, kde je skutečně problém. Že má člověk duševní onemocnění, ne vždy znamená problém, ale snažíme se zjistit, ve kterých oblastech se to které duševní onemocnění problémem stává, tedy kdy se negativně odráží v životě. Když to vezmu zeširoka, tak např. všichni máme nějaké negativní vlastnosti a jde o to, které přijmeme za své, které se naučíme mít třeba i rádi a na kterých chceme pracovat, které chceme změnit a proč.

DK: Může si vůbec člověk tyhle negativní vlastnosti oblíbit? Nejsou tedy negativní?

LS: Já jsem třeba tvrdohlavá. Tvrdohlavost pokládám za vtipnou část mého já, kterou si chci ponechat. A ano, mám ji ráda. Taky jsem často lenivá. Snažím se rozlišovat to, co mám na sobě ráda, od toho, co chci změnit.

Když si za příklad vezmeme třeba náladovost, můžeme si říct, že náladovost sama o sobě není problém. Tím je až v určitých situacích. Kdy nastává problém? Přiznejme si, že je to vaše součást, ale podívejme se, kdy tahle součást zodpovídá za problém. Náladovost nemusí být jen o negativních emocích – může být i o tom, že si člověk dovolí dát vlastní náladě volný prostor, což je vlastně hezké.

DK: Co kdyby něčí vlastností byla agresivita? Může ji také přijmout?

LS: Když je člověk agresivní, znamená to, že se brání, že je vnitřně zranitelný. Zkrátka si našel princip, s jehož pomocí dokáže existovat. Aby se cítil bezpečně, musí mít pocit, že nějakým způsobem musí ohrožovat druhé. Je důležité pochopit, proč to dělá.

DK: To jednoznačně, ale když ohrožujete ostatní, není tahle vlastnost čistě negativní?

LS: I negativní vlastnost, o které se můžeme nejdříve domnívat, že nikoho nikam neposune, má velký význam a smysl. Vznikla z nějakého důvodu? Vznikla proto, že tomu člověku něco dává. Což vlastně taky není špatně – samozřejmě není dobré, když to může ohrožovat ostatní, ale pro agresivního člověka to má obrovský význam. Násilí by společnost tolerovat neměla, ale zároveň jsem pro to, aby se problémy hned netlumily, ale aby se řešily jejich příčiny.

DK: Co Vás v práci pohání vpřed?

LS: Mně asi nejvíc pomáhá, když vidím, že to má smysl... když nemusím bádát nad otázkou, jestli to je nějakým způsobem efektivní, zkrátka když vidím, že to nějakým způsobem zabírá. O práci v Centru se asi bavít ještě nemůžeme, tam to chce čas, abych efektivitu vnímala, ale třeba při práci s dětmi na základní umělecké škole vidím, jakým způsobem se posunuly herecky, jak se posunuly osobnostně. Při práci se staršími žáky už v podstatě jenom sklízím plody. Fascinuje mě, jak tvoří. Do mladších vkládám hromadu energie – tam jdeme od prvních krůčků. Hodně se snažíme poznávat sami sebe, být sami se sebou v klidu a bavit se.

Mgr. Lucie Flekačová, Ph.D.

Odborná asistentka na Ústavu speciálněpedagogických studií Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. V Centru působí jako koordinátorka pro studenty se zrakovým postižením a koordinátorka pro studenty se specifickými poruchami učení (Právnická fakulta, Lékařská fakulta). V oblasti vědy a výzkumu se zaměřuje na problematiku osob se zrakovým postižením, zejména oblast kvality života a speciálněpedagogickou gerontagogiku se zaměřením na aktivizační činnosti.

„Vše, co si dokážete představit, je skutečné.“

– Pablo Picasso

KOMUNIKACE JE ZÁSADNÍ

David Kravčenko (DK): Lucie je jedna z koordinátorek Centra. Povíte nám prosím, jak jste se k téhle pozici dostala?

Lucie Flekačová (LF): Začínala jsem jako asistentka. Když jsem nastoupila do prvního ročníku oboru speciální pedagogika na Ústavu speciálněpedagogických studií, koordinátorka pro studenty se zrakovým postižením mi nabídla možnost podílet se na asistencích. Prvně jsem si tedy vyzkoušela to, co nyní koordinuju. Později jsem pomalu začala pomáhat koordinátorce pro studenty se zrakovým postižením a nakonec jsem se dostala právě na její pozici – tam vlastně zastupuji naši koordinátorku, která je momentálně na mateřské dovolené. K tomu jsem od roku 2021 koordinátorkou pro studenty se specifickými poruchami učení, konkrétně pro Právnickou a Lékařskou fakultu.

DK: Takže od asistentky po koordinátorku... Jak Vás to naplňuje?

LF: Nechtěla a nemohla bych dělat práci, která mi nedává smysl. Být součástí toho, jak student se zrakovým postižením nastoupí do 1. ročníku, a poté toho, jak celé své studium ukončuje, mi dává jako člověku hluboký

smysl. A to, že můžete být na takové cestě každého konkrétního studenta přítomen, je rovněž naplňující. Zkrátka to do sebe celé zapadá.

DK: Setkala jste se s lidmi se znevýhodněním nebo s diagnózou už na střední, nebo dokonce na základní škole?

LF: Ano, a právě to mě motivovalo ke studiu speciální pedagogiky. Můj pradědeček byl nevidomý. Od dětství jsem pozorovala, jak funguje s prababičkou i ostatními. Měla jsem k tomu blízko. Máme ostatně v rodině i očního lékaře.

DK: A na základní nebo střední škole? Setkala jste se s nějakým stigma-tem u lidí, kteří potřebují nějakou pomoc?

LF: Studovala jsem osmiletý gymnázium, a tam jsem neměla tu možnost ani zkušenost. Neměla jsem žádné spolužáky s jakýmkoli znevýhodněním, takže jsem nevnímala ani stigmatizaci, ani předsudky.

DK: Dostala jste se v práci někdy do nepříjemné situace? Jaká jsou úskalí Vaší práce?

LF: Úskalí je asi spousta. Může se stát, že po vás student žádá něco, co mu nemůžete poskytnout. Víte, že se to neslučuje s podporou, kterou Centrum nebo vy jako koordinátor můžete nabídnout a neodpovídá to stupni jeho zrakového postižení, a zejména důsledkům, které z toho primárně pro studium vyplývají. To pro koordinátora přirozeně může být nekomfortní. Samozřejmě bychom studentům chtěli poskytnout co nejvíce. Je ale dobré mít i určité hranice.

DK: A co nějaká pozitivní věc?

LF: Pozitivní je, že ta práce opravdu dává smysl, že poskytujeme podporu studentům, kteří by bez podpory Centra nevystudovali, respektive vystudovali, ale za jiných podmínek, které by jim svou náročností mohly studium výrazně znesnadnit.

DK: Myslíte, že bez vašich služeb by to v zásadě nebylo možné?

LF: Určitě by to možné bylo a je. Ale bylo by to náročné jak pro pedagogy, tak pro samotné studenty. Ne každý pedagog se vyzná například v problematice zrakového postižení nebo specifických poruch učení. A také, nic není černobílé, každý student a jeho potřeby jsou vysoce individuál-

ní. Třeba když student potřebuje zvětšený text, koordinátor ví, jak velké písmo a jaký typ písma preferuje, a pedagogy o tom informuje. Jsme tedy podporou nejen pro studenty, ale také pro pedagogy.

DK: Napadá mě... Stalo se Vám někdy, že by byla rodina až příliš protektivní?

LF: Častokrát se stává, že když student nastoupí do prvního ročníku, tak ho ještě moc neznáte. Samozřejmě proběhne funkční diagnostika, kde probíráte jeho osobní anamnézu, jeho potřeby vzhledem ke studiu. Ale to, jak funguje, poznáte až po nějakém čase. Také na základě toho, do jaké míry využívá podporu Centra. A ano, výchovný styl rodiny je určitě důležitý. Některé rodiny bývají velmi ochránářské nebo úzkostné. To bývá problém, protože častokrát se stává, že ten student vystuduje střední díky tomu, že má maximální podporu lidí kolem sebe – rodiny, potažmo kamarádů. Když pak přijde do prvního ročníku, tu samou podporu očekává od nás. Já si ale myslím, že student vysoké školy by měl mít jisté kompetence – a měl by je mít i v případě, že má nějaké postižení. Neměl by spoléhat na víceletou maximální podporu. Samozřejmě, člověk si na nové prostředí a podmínky zvyká, ale někteří studenti si kompetence, o kterých mluvím, zkrátka osvojovat ani nechtějí.

My bychom mohli podporu ve vysoké míře poskytovat klidně čtyři pět let, ale po dokončení studia by pak student mohl být konfrontován s takovými podmínkami, které by nedokázal naplnit. Např. v rámci pracovního uplatnění. Myslím, že v rámci možností každého člověka má v jistém smyslu nezávislost pozitivní dopad do všech oblastí života.

DK: Ještě jedna věc... Když mluvíme s nevidomým člověkem, máme si na něco dávat pozor, abychom nenarazili? Co by člověk neměl říkat?

LF: Ještě pořád panují určité předsudky, ale také různé mýty. Komunikace je zásadní. Člověk by se neměl bát oslovit osobu nevidomou, nabídnout pomoc, ale nevnučovat ji. Výrazů jako „podívej se“ by se také nikdo neměl bát. Co je však pro osobu nevidomou nicneříkající, jsou neurčité pojmy jako „tam“, „tady“. To v tomto kontextu opravdu není příliš sdělné.

Mgr. BcA. Pavel Kučera, Ph.D.

Absolvent výchovné dramatiky neslyšících na JAMU v Brně, speciální pedagogiky – surdopedie na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity a učitelství I. stupně ZŠ na Pedagogické fakultě Univerzity Hradec Králové. Doktorské studium absolvoval na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Prošel kurzy lektorování

znakového jazyka, sám je lektorem znakového jazyka od roku 1999. Učil na základní škole pro sluchově postižené v Brně, působil ve středisku Teiresiás jako tlumočník neslyšících a jako odborný asistent na MU v Brně. Od roku 2009 je odborným asistentem na Ústavu speciálněpedagogických studií na Pedagogické fakultě UP. Vyučuje hlavně český znakový jazyk. V Centru působí jako koordinátor, spolupracuje na vytváření slovníků znakového jazyka, je zapojen do různých projektů týkajících se zdravotně postižených. Externě pracuje v Centru pro dětský sluch Tamtam, jako odborný poradce a lektor českého znakového jazyka pro rodiče. V České televizi (Brno) tlumočí pohádky pro děti a na akademické půdě UP spolupracuje na klipech *Znakujme spolu*.

„Každý den je potřeba žít tak, jako by byl poslední.“

– Keanu Reeves

NĚKDY MĚ POBAVÍ PEDAGOGOVÉ

David Kravčenko (DK): Vítám u nás Pavla Kučeru. Já vím, kdo jste, ale mohl byste to, pane doktore, povědět nám všem, prosím? Kdo je to dr. Kučera?

Pavel Kučera (PK): Je to člověk, který pracuje v Centru podpory studentů se specifickými potřebami. Víím, co takové dispozice obnášejí. V současné době jsem uživatelem oboustranného kochleárního implantátu. A kdo přesně je Pavel Kučera? Asi člověk jako každý jiný, jenom má jiná specifika

a jiné zájmy – dělám divadlo, tlumočím. Někdy se objevím v televizi, jde třeba o tlumočené pohádky na Děčku, pohádky Miroslava Donutíla nebo Ondřeje Vetchého. Neznáte náhodou pohádku Dr. Žako?

DK: Přiznám se, že Děčko jsem nesledoval ani nepamatuju. Určitě se ale podívám na nějakou tlumočenou pohádku, abych měl představu, jak to vypadá. Víím, že děláte různé věci, asi nechcete celý život dělat to samé, je to tak? Jak jste se vůbec dostal k Centru?

PK: Je to, jak říkáte. Jako pedagog jsem začal na základní škole pro sluchově postižené. Působil jsem tam skoro 11 let. Potom jsem pracoval na Masarykově univerzitě v Brně a v Centru podpory studentů. Čtyři roky se mě paní doc. Eva Souralová ptala, jestli bych nechtěl pracovat tady na Univerzitě Palackého v Olomouci, a já jsem říkal, že ne. Pak se ale jeden rok nezeptala. Začalo mě zajímat, jestli by o mě měla zájem jakožto o surdopeda. Dozvěděl jsem se, že ano, a tak jsem tady v roce 2010 začal pracovat.

Sám jsem jako sluchově postižený studoval. V té době Centrum nebylo a víím, že to bylo těžké. Je potřeba studentům poskytovat podporu – ne pomoc, ale podporu.

DK: Předpokládám, že se do studentů dokážete v lecčem vcítit. Je to jen dobře? Nesetkáváte se přece jen s nějakými překážkami? Setkáváte se v práci s nějakými problémy?

PK: Když se setkám s neslyšícím uchazečem nebo studentem, vlastně už víím, o koho se jedná, protože mám informace z různých zdrojů z komunity neslyšících. Koho neznám, to jsou většinou nedoslýchaví lidé, kteří se nepohybují ve světě neslyšících a přišli z integrace z běžné základní nebo střední školy. V takových chvílích – než se poprvé setkáme – se vždy obávám, jestli dotyčnému budu rozumět, přemítám, jakou má vůbec sluchovou vadu. Pokud je na tom lépe než já, mluví většinou rychle. Je totiž možné, že takový člověk sám neví, jak komunikovat s někým, kdo je neslyšící nebo těžce nedoslýchavý, protože přichází z prostředí, kdy se tím nikdy nemusel zabývat. Vždycky to ale dopadne dobře, protože ve výsledku mají stejný strach, že mi nebudou rozumět.

DK: A spolupráce studentů slyšících a neslyšících taky vždycky funguje?

PK: Ano, pokaždé na začátku řeknu, že pokud se objeví nějaký problém, byť by byl sebemenší, tak se můžou zeptat. Pokud to nespadá do naší

kompetence, můžeme říct alespoň „obratte se tam“ nebo „zeptajte se tohohle“.

DK: Z mé zkušenosti bývá podpora největší zezáчатку a pak se cíleně umenšuje. Vnímáte to stejně?

PK: U nedoslýchavých to probíhá úplně stejně. Většinou to není problém, protože bývají zvyklí z běžné střední školy.

DK: Jakou podporu tedy nedoslýchavým poskytujete?

PK: Je třeba zajistit, aby všichni vyučující dodržovali pravidla komunikace, a někteří studenti na některé předměty potřebují obsahový zápis, třeba na cvičení – když si studenti skáčou do řeči, tak nepostřehnou všechno. Nabízíme také stylistické úpravy textů, jazykovou redakci. Nedoslýchaví se často diví, proč by ji měli potřebovat, ale pro neslyšící je čeština zkrátka cizí jazyk. Centrum těmto studentům nabízí i kurzy češtiny, kde se třeba řeší, jak psát esej. Vůbec o to není zájem. Myslí si, že to je ztráta času. Ostatně proč, když funguje jazyková redakce, že? Mají ale opravdu velký problém s citacemi. Co mají napsat, co je důležité? Když to neslyší, mají s tím velké problémy.

Je důležité, aby se studenti osamostatnili. Měl jsem jednoho studenta, který měl kompenzační pomůcku pro lepší komunikaci s vyučujícím a ze začátku to byl velký problém – poprosil mě, jestli bych to vyučujícím nevysvětlil. Řekl jsem, že ne, ale poslal jsem jim instrukce pro případ, že by to student špatně vysvětlil. Asi o týden nebo o dva týdny později došlo na výuku. A prý vše perfektně fungovalo. Domníval jsem se, že to se studiem asi bude mít těžké, ale nedávno mi napsal, že by rád doktorské studium a že už nepotřebuje moji pomoc. Jenom se ptal, co všechno obnáší doktorské studium.

DK: Vyvinula se nějak v poslední době technologie, kterou neslyšící lidé využívají?

PK: Dnes existují kvalitní sluchátka pro nedoslýchavé, která se dají spárovat s mobilem. Když pak student mobil umístí dál od sebe, může dobře rozumět vyučujícímu. Sluchátka ale bohužel nelze párovat se sluchadly.

DK: A potom ještě studenti dostávají zapisovatelskou službu?

PK: Neslyšící v zásadě nic nepotřebují – ani žádné technologie –, ale neustále potřebují tlumočníka, ať už online, nebo fyzicky přítomného. Dokonce i když my sami máme online porady, vždycky prosím, aby tam byl tlumočník. Komunikace se studenty ale nebývá problém. Ani s nedoslýchavými to není problém. Vždy najdeme nějaký způsob, jak si můžeme rozumět.

DK: Mění se nějak přístup Vašich kolegů mimo Centrum k problematice specifických potřeb? Pozorujete u nich nějakou změnu? Je to horší? Je to lepší?

PK: Je to mnohem lepší. Když jsme před 10 lety začali nabízet služby studentům všech fakult, někteří pedagogové byli překvapení. Proč neslyšící potřebuje tlumočníka? Vždyť si všechno přečte a bude tomu rozumět. Narůstá počet vyučujících, kteří se ptají, jak mají s neslyšícím studentem jednat. „Nebojte se,“ říkám jim, „on za vámi přijde.“ Kdyby se to nepodařilo, tak se můžeme domluvit – sejdeme se všichni tři –, jde mi ale o to, abych nikoho nevodil za ručičku.

Že by nám ale někdo děkoval, to se moc nestává; třeba jen řeknou: „Budu se řídit vašimi pokyny.“ A tím to končí.

DK: Co nějaké veselejší zážitky? Pobaví Vás taky někdy něco?

PK: Někdy mě pobaví třeba pedagogové. Tlumočníci jsou ve výuce od toho, aby tlumočili – ať už studentovi, pedagogovi, nebo oběma –, ale občas pedagog tlumočnickovi řekne něco jako: „A mohl byste mi pomoci odnést ty materiály?“ Samozřejmě dostane odpověď: „Já nejsem váš asistent.“ Máme i koordinátora tlumočnicků, takže ti by pedagogům měli předávat vhodné informace.

Teď jsem si ale vzpomnělo na něco až moc humorného. Jeden dva studenti se mě ptali na jistou službu. Řekl jsem jim, že ji neposkytujeme, že rozhodně nepřekládáme všechny prezentace a materiály do znakového jazyka na přípravu ke státnicím, že opravdu ne. Stejně jsem se ale pak ptal šéfové, jestli jsem to řekl správně. Souhlasila, že takovou službu neposkytujeme. Ale když dotyční neuspěli u mě, obrátili se na ředitelku, kde taky neuspěli. Tak se obrátili na vedení.

Jinak tlumočníci určitě zažili dost vtipných situací, mě už asi nic nepřekvapí. Už nepříliš zábavné, ale o to důležitější, pak je, že dr. Pastieriková na začátku pandemie šla průhledné roušky – nejenom pro naše studenty, ale vůbec pro studenty různých kategorií a pro pedagogy.

DK: Kvůli odezírání? Potřebujete také vidět mimiku úst, potažmo celého obličeje?

PK: Rozhodně je to mnohem lepší. Hodně mi to pomáhá – v hodině žádám studenty, aby po dobu odpovědi neměli nasazenou roušku, pokud jim to nevadí.

Přiznám se, že dřív jsem se bál být mezi slyšícími. Co když se zeptám na něco, co už bylo řečeno, nebo se zeptám blbě a vysmějí se mi? Komunikace je ale zásadní a vždy jde nastavit tak, abychom si porozuměli.

*Slyšel jsem,
že se něco slaví?*

Snažila jsem se tedy tlumočit tak, aby mi neslyšící studenti rozuměli. Postupem času se výrazně zlepšila spolupráce i komunikace s vyučujícími, rozšířil se náš tlumočnický tým a zapracovali jsme na přípravách.

DK: Vy máte ráda i jiné jazyky, že? Učila jste se i německy, francouzsky a rusky. Jaké jazyky aktivně používáte?

PZ: Nejaktivněji používám český znakový jazyk. Domluví se anglicky a rusky. Ostatním jazykům spíše jen rozumím, ale nemluví.

DK: Říkáte, že jste tu už devět let. Ve vztahu k Centru v jeho současné podobě jste téměř zakládající člen, nemyslíte? Vnímáte svoji práci jako náročnou?

PZ: Hodně se snažíme zlepšovat se. Dost nám pomohla i kolegyně, která má vystudovaný obor čeština v komunikaci neslyšících. Výrazně se zasadila o to, abychom měli kurzy znakového jazyka pro tlumočníky, které vedli neslyšící lektoři, a také školení od kolegů, kteří vzdělávají ostatní tlumočníky. Všechna tato školení byla připravena přímo na míru pro náš tlumočnický tým. A k vaší druhé otázce – ano, práce s neslyšícími je psychicky náročná...

DK: Předpokládám, že taková je práce nejen s neslyšícími. Já mám Aspergerův syndrom, taky to se mnou asi není jednoduché.

PZ: Dodneška jsem se s nikým s AS nesetkala. Přiznám se, že je to jiné, než jsem čekala. Kdysi jsem četla knížku o nějakém klukovi s Aspergerem... Byl vykreslený jako chytrý člověk, který si pamatoval spoustu věcí, měl rád pořádek, ale trošičku mu dělal problém sociální kontakt. Ostatně, klasická představa asi odpovídá Sheldonu Cooperovi.

DK: Vyobrazení Aspergera jsou kolikrát stereotypní, kontraproduktivní. Poznal jsem hodně lidí s podobnou diagnózou a každý jsme jiný. Někdo je ujetý na helikoptéry, já mám rád kultury, jazyky, náboženství. Ale vraťme se k Centru: Jste tu už tak dlouho, že by jeden hádal, že se Vám tu líbí. Co je na Vaší práci příjemného? Má nějaké stinné stránky?

PZ: Na své práci mám nejradši, když můžu pozorovat pokrok „svých“ studentů.

DK: Jste už třetí koordinátor, od kterého tohle slyším.

PZ: Pokaždé jsem dojatá, když vidím jejich nadšení z nějakého úspěchu. I když je pro ně studium náročné, tak to nevzdávají. Úžasné je také vidět, jak někteří vyučující mění svůj pohled na studenty se sluchovým postižením. Několikrát jsem zažila, že se vyučující vyjádřil po zkoušce tak, že neslyšící student byl připravený a orientovaný v problematice mnohem lépe než jeho slyšící spolužáci. A to i přesto, že čeština, ve které studují, je pro neslyšící cizím jazykem.

Mgr. Zuzana Melounová

Speciální pedagožka, absolventka Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. V Centru pracuje od roku 2018. Speciální pedagogice se věnuje i v pedagogicko-psychologické poradně, takže zvládat poruchy učení pomáhá nejen vysokoškolským studentům, ale i dětem,

potažmo teenagerům. Volný čas tráví nejraději v přírodě za doprovodu svých dvou pejsků.

„Život by byl tragédií, kdyby nebyl vtipný.“

– Stephen Hawking

TROCHU, TROŠINKU POMOC

David Kravčenko (DK): Vítám u nás Mgr. Zuzanu Melounovou. Kdybyste musela, jak byste se představila?

Zuzana Melounová (ZM): Tuhle otázku jsem asi měla očekávat, že? Mám vystudovanou speciální pedagogiku tady v Olomouci. Mám za sebou tříletý bakalářský a dvouletý navazující obor speciální pedagogika – ortokomunikace.

DK: Co je ortokomunikace?

ZM: Mohli bychom říci, že je to „správná komunikace“. Ten obor vznikl podle vzoru pracovního místa, které existuje ve Velké Británii, kde najdeme poradenského pracovníka, komunikátora, který se zabývá právě onou správnou komunikací. Zabývá se ale i poradenstvím v širším slova smyslu, poskytováním sociálních služeb, nastavováním alternativních komunikačních systémů. Problém je, že u nás v Čechách to prostě neexistuje. Jde o obor, který ze své podstaty nemá jednoznačné uplatnění, jež by přímo lícovalo s tím, co člověk vystuduje. Já jsem ale ráda, že jsem si v jeho rámci mohla najít, co mě zajímá.

DK: Takže jste takový endemický druh?

ZM: Je pravda, že už je nás málo. Pokoušela jsem se v Olomouci i o doktorát, ale chyběla mi praxe, takže jsem doktorské studium nedokončila. Teď asi čtyři roky pracuji v Centru. Učila jsem se od dr. Mlčákové, která do té doby měla všechny studenty s poruchami učení na svých bedrech. A v jednom člověku už to zkrátka nešlo zvládat. Asi dva roky jsme se téhle práci věnovaly spolu, studenty jsme si rozdělily podle fakult. Studentů s poruchami učení je ale rok od roku víc, takže dnes jsme koordinátoři pro studenty s poruchami učení celkem čtyři.

DK: Souviselo doktorské studium, do kterého jste se pustila, s prací v Centru? Jste v práci spokojená?

ZM: Ano, dr. Mlčáková byla na doktorátu moje školitelka. Napadlo ji, že když už jí pomáhám s různými věcmi a pracujeme spolu, mohla bych jí pomáhat i na téhle frontě. Práce je pořád víc a víc, ale jsem velice spokojená. Od loňského roku jsem trošičku rozšířila své obzory a pomáhám teď nejen vysokoškolákům, ale také dětem na základních a středních školách.

DK: Směřovala jste k téhle práci dlouho?

ZM: Přiznám se, že „specka“ byl pro mě až plán B. Vždycky jsem měla hrozně ráda češtinu a chtěla jsem ji studovat, ale úplně se mi to nepovedlo. Jako střední školu mám obchodní akademii, což je obor úplně mimo, ale možná bylo ve výsledku dobře, že mě střední nebavila. Na „specce“ pro mě totiž bylo studium konečně zajímavé, bavilo mě zkrátka proto, že mě naplňovalo. A na studijních výsledcích to bylo taky vidět.

DK: Asi byste souhlasila, že není vhodné v jakémkoli případě kohokoli odepisovat, že? Člověk nikdy neví, kam ho život zavede.

ZM: To rozhodně. A přiznejme si, vysokoškoláci se nemají vždycky líp než ti, kteří se na vysokou nedostali.

DK: Vy jste na základce nebo na střední škole měla spolužáka se specifickými potřebami? Třeba s poruchou učení?

ZM: Ne, ne, myslím, že jsme nikoho takového neměli. Na prvním stupni základní školy jsme byli v menším kolektivu, samotná škola byla celkem malá. Na druhém stupni jsem chodila do výběrové školy, konkrétně do matematické třídy, a neměli jsme tam nikoho, kdo by potřeboval výraznější podporu ve vzdělávání.

DK: Dostala jste se při práci se studenty s poruchou učení někdy do nějaké nepříjemné situace? A naopak, co byste v tomhle kontextu označila za příjemnou situaci?

ZM: Celkově nepříjemnou situaci si asi žádnou nevybavuji. Jsem docela povídavá a myslím, že jsem i dost přátelská. Měla jsem vždy také štěstí na studenty, se kterými se dalo normálně domluvit. Věřím, že s většinou studentů mám hezký vztah, který u některých přesahuje – velmi nenápadně – až v přátelství. Nechci, aby měli pocit, že jsem nějak nad nimi.

Odráží se to dokonce i v podobě mé kanceláře. Nechci, aby stůl mezi mnou a studentem tvořil jakoukoli bariéru. Snažím se, aby se studenti se mnou cítili dobře, aby neměli problémy cokoli říct, napsat nebo mi zavolat, pokud by se objevil nějaký zádrhel.

A pokud jde o situace, které jsou příjemné... Nechci si příliš fandit, ale jsem ještě docela mladá. Někteří studenti jsou skoro stejně staří, a to je vlastně hrozně fajn. Jsem ráda, když za mnou chodí a ví, že se mnou mohou mluvit otevřeně. Jsem ráda, když se otevrou. Radostné e-maily od studentů a jejich poděkování za pomoc a podporu, když třeba udělají státnice a napíší mi, jsou pro mě odměnou.

DK: To je tedy Vaše motivace? Ocenění od studentů?

ZM: Ano určitě. Někdy je strašně krásný, když přijde hezký mail, ve kterém někdo poděkuje nebo dá vědět, že je šťastný, spokojený. Chodí mi e-maily typu „děkuji, už se sice nevidíme, protože jsem teď odstátnicovala, ale děkuji“. Fakt je to hezké. Je odměna, když to ti studenti zvládnou. Když jim studium vyjde a jsou spokojení. Naši studenti jsou vesměs inteligentní lidi – studují vysokou školu. Většina studentů s poruchou učení o poruše ví celý život, nebo alespoň celé studium, a na své poruchy jsou těmi největšími odborníky. Já si můžu přečíst zprávu z poradny, ale stejně mě nejvíc zajímá, jak to cítí oni. Spousta studentů si osvojila různé učební strategie, naučili se spoustu technik, jak obtíže eliminovat nebo zmírnit tak, aby studium zvládali. Někdy by studium nejspíš zvládli i bez nás, ale představujeme také psychickou podporu – ujištění. Pracuji s chytrými, inteligentními, motivovanými lidmi, kteří mají nějaký cíl. Samozřejmě jsou i tací, kteří nedojdou k zářnému konci, ale mám tu čest někomu trochu, aspoň trošinku, pomoci, aby pro něj studium nebylo tak náročné. Aby si splnil to, co od života chce. Je to krásná práce.

Mgr. Kateřina Veselá

Pochází z jižních Čech, od svých 15 let se věnovala dobrovolnické práci, v Diakonii ČCE Rolnička, v rané péči I MY, o.p.s., a v APLA Jižní Čechy. Do Olomouce se poprvé podívala až v průběhu přijímací zkoušky do studijního programu speciální pedagogika předškolního věku – učitelství pro mateřské školy. V Olomouci pokračovala v navazujícím magisterském programu, nyní se nachází v programu doktorském.

„S dospělostí zjistíte, že máte dvě ruce. Jednu, abyste pomáhali sobě, druhou, abyste pomohli světu.“

– Audrey Hepburn

HODNĚ MĚ ZAJÍMAJÍ PORUCHY OSOBNOSTI

David Kravčenko (DK): Kateřino, v Centru pracuješ měsíc... S kým ses už stihla potkat?

Kateřina Veselá (KV): Zatím pracuju především s dr. Smolíkovou, studenti se mi ještě moc neozývají. Snažím se komunikovat přes e-mail, ale zatím se tahle komunikace vlastně omezuje na základní informace: kde mě můžou studenti najít, jak mě můžou kontaktovat. Zatím jsem se dostala do styku hlavně se studenty s psychickými problémy.

DK: Byli to studenti s depresemi a úzkostmi? Nebo šlo o potíže řekněme v jiném rozsahu, třeba vyloženě poruchy osobnosti nebo nějaké schizofrenie?

KV: Musím zdůraznit, že zatím jsem neměla příležitost potkat se s větším počtem studentů, ale především se jednalo o úzkosti a deprese.

DK: Máš s touhle prací zkušenosti odjinud? Z dřívějšíka?

KV: Když jsem nastoupila na gymnázium, začala jsem dělat dobrovolníka. Můj první projekt se jmenoval Kamarád pro volný čas a mým prvním kamarádem byl klučik s autismem. I díky tomu jsem se dostala na spec-ku. Tenhle projekt jsem si držela pět let, i po nástupu na VŠ v prvním ročníku – šla jsem do Olomouce studovat speciální pedagogiku. Nyní jsem začala dělat doktorát a oslovila mě dr. Pastieriková. Říkala, že by potřebovali pomoc, a ptala se, jestli by se mi to líbilo. Když zamířím do osobnější sféry, můžu říct, že maminka se potýká s bipolární poruchou, takže i v téhle oblasti mám jisté zkušenosti.

DK: Říkáš, že se tě dr. Pastieriková ptala, jestli by se ti to líbilo. Takže... líbí? A naplňuje tě tahle práce?

KV: Nevím, jestli se po měsíci dá říct, že mě ta práce naplňuje, ale obecně jsem velice rozhodný člověk, občas ukvapený, a kdybych si řekla, že už mě to nenaplňuje, tak bych asi změnila směr. Už jsem o změně směru přemýšlela po bakaláři, ale nakonec jsem zůstala tady v Olomouci, protože jsem přišla na to, že to je asi práce, kterou chci dělat. A ten směr – speciální pedagogika – mě pořád těší, i po šesti letech studia.

Apolena Holcová (AH): Setkala ses sama u sebe s nějakými problémy?

KV: No, asi není nutné nazývat to depresí, ale rozhodně jsem zažila depresivní stavy. Asi před rokem a půl – to právě začínala korona – jsem vyjela na Erasmus, kde jsem strávila tři měsíce v jednom pokoji. Nebylo kam jet, co dělat, žádná cesta ven.

AH: Může takovouhle práci dělat někdo, kdo třeba sám má nějakou diagnózu?

KV: Myslím, že vždycky záleží na celkové osobnosti a na tom, jak je člověk vnímavý k okolí. Určitě to není práce pro každého. Pokud se někdo při téhle práci potýká s vlastními problémy, vykonávat ji může, ale určitě to pro něj bude náročnější než pro člověka bez diagnózy, který si ničím podobným neprochází. Myslím si taky, že tahle práce mu může jak uškodit, tak prospět.

DK: V devatenácti nebo dvaceti letech jsem se nechával životem vláčet. Vlastně bych ani nemluvil o životě. Od doby, kdy jsem na sobě začal víc pracovat, se pokaždé skoro až těším na další den a jsem zvědavý, co při-

nese. Proč to ale říkám? Především bych rád zdůraznil, že mi dost pomohl člověk se stejnou diagnózou...

AH: Diagnóza je opravdu komplexní záležitost – nejde vyřešit jedinou věc, aniž by se rýplo i do dalších věcí. Na základě mých zkušeností se mi navíc zdá, že každý k ní přistupuje různě. Ve 14 letech jsem byla v oficiálně diagnostikovaném chaosu. Dostala jsem hromadu nálepek na své myšlenkové pochody. Ze začátku jsem příliš nespolupracovala. Přišli na mě s hromadou otázek a já nevěděla, co mám dělat ani komu můžu věřit. Trvalo mi několik let, než jsem zjistila, že mi ti lidé chtějí pomoci.

Říkala jsem si, že se nikdy nedostanu na vysokou školu, nebudu ničím, nedožiju se těch a těch let. Kdybych se dneska potkala se svým tehdejší já, nepoznala bych se. A mé tehdejší já by nepoznalo mě. Jsme v Centru domluvení, že se ozvu, když budu mít nějaké problémy, ale zatím jsem to neudělala a neplánuju to. Snažím se držet krok s ostatními spolužáky. Neříkám, že všichni, kterým se dostává pomoci Centra, tuhle pomoc zneužívají, ale pokud dostaneme nějakou berličku, je velice snadné na ni spoléhat. Nechci ale nikoho dehonestovat – někteří lidé tuhle pomoc prostě potřebují, a pokud jim Centrum pomáhá, je to jediné dobře!

DK: Kateřino, setkala ses na základní škole s lidmi, jako jsme my s Apolenou? Mrzí mě, že když jsem začal školu – v roce 1999 –, děti jako já byly prostě považované buď za zlobivé, nebo nevychované, což je obrovská urážka mé rodiny. Dnes vidím, že jsem se od ostatních velice lišil zájmy – ve druhé nebo třetí třídě jsem chtěl řešit jenom politické uspořádání Keni a Nigérie.

AH: Mě považovali za lempla, úplně neschopného lempla. Hloupá přitom nejsem – je ale pravda, že jednak jsem se tak tehdy cítila, jednak ke mně tak přistupovali učitelé. Často se mnou neměli trpělivost. Nechtěla jsem se učit – to se změnilo až se základy společenských věd – a se spolužáky jsem si nerozuměla.

Bylo by super, pokud by už na střední škole byl nějaký člověk, na kterého by se mohli obracet nejen studenti, ale i učitelé. Aby věděli, že ne každý, kdo kašle na školu, je lempl, který školu nechce dělat. Dovedeš si představit, jak by to tam pak vypadalo?

KV: Od toho bývá na školách metodik prevence, ale jelikož úvazek metodika prevence většinou bývá hodně nízký, třeba 0,1 nebo 0,2, a právě on

má zařizovat veškerou osvětlu, co se týče drog, alkoholu nebo psychických onemocnění, je toho dost... Pak většinou spolupracuje se speciálním pedagogem – a s oběma by měl spolupracovat ještě psycholog, ale vždy záleží na konkrétní škole, jak vlastně co dělá.

Lidé s psychickými onemocněními nebo obtížemi i lidé s poruchou autistického spektra jsou silně stigmatizováni. Nemluví se o nich a nejsou vidět. Podobně to platí u dysgrafie, dyslexie, poruch učení nebo Aspergerova syndromu.

AH: Mně přijde jako bychom pořád měli komunistickou mentalitu: však ti nejlepší sítem projdou – tím sítem, které my jsme nastavili. Jsou tací, kteří si myslí, že trestat dítě fyzicky je správné, že se dítě musí zocelit. Což je také mimo...

DK: Starší generace může třeba říkat, že jsme rozmazlení, že když kdysi zlobili oni, dostali přes hubu, a to je přesně ta stigmatizace, která je nastavená společností. Spousta lidí, kteří touhle stigmatizací procházejí, jsou ale schopni zapojit se do pracovního procesu. Jenže když je někdo shodí hned na startu nebo když na startu dostanou nálepku na celý život, jednak mají menší motivaci aktivně se zapojit do společnosti, jednak samotná společnost trpí tím, že v ní je prázdné místo – místo, na kterém bys třeba právě ty byla skvělá.

KV: Ale postupně se k tomuhle jako společnost nějakým způsobem dostáváme – čím víc lidí o tom začne mluvit, tím víc lidí to začne chápat. Nejdřív je potřeba najít odvahu o tom mluvit. Domnívám se, že spousta lidí s psychickým onemocněním se bojí o tom mluvit a nepřizná si to a bojí se, že budou zařazení, zaškatulkováni a že jim ta diagnóza zůstane. Nemůžeme ale přetvořit celou společnost najednou.

AH: Já stigmatizaci vnímám i mezi lidmi, kde by neměla být, třeba mezi lékaři. Když jdu k doktorovi a zmíním, že mám nějakou psychiatrickou diagnózu, od té chvíle se ke mně chová úplně jinak. Najednou podle něj třeba za třes mojí ruky může stres.

KV: Souhlasím s tím, že stigmatizace se dostává do sfér, kde by být neměla. Co vím, tak někteří starší doktoři nebo lidé, kteří mají tunelové vidění, jak tomu říkám, si platnost některých témat prostě nepřipustí. Už nevidí člověka, ale diagnózu... Myslím, že tak by to být nemělo.

AH: To je opravdu špatně – dochází k diskreditaci člověka ještě na vyšším stupni. Člověk může být nemocný, ale oni řeknou, že ke svým problémům přišel ze stresu. Psychosomatika samozřejmě hraje velkou roli, ale zažila jsem, že se mi doktoři vyloženě vysmáli. Chtěla jsem popsat nějaký svůj problém, zmínila jsem, že se léčím na to a to, že jsem měla deprese. Když berou krev, samozřejmě vidí jizvy. Setkala jsem se i s tím, že mi doktor prostě naznačil, ať mlčím. Fakt mě nebaví chodit k doktorům, abych si vyslechla, že mám všechno ze stresu.

KV: Když se zpětně podívám na svůj čas ve škole, myslím, že jsem měla štěstí, že jsem byla na malých školách. Vyrůstala jsem na vesnici, takže třeba školka byla typicky vesnická – všude byl les, pořád jsme byli venku. Bylo to krásný. A ve školce to člověk neřešil. Na základce jsem byla na prvním stupni v malotřídce, ve třídě nás bylo nějakých 12, takže se to taky moc neřešilo. A když jsem pak přišla na druhý stupeň, tak jsem šla na větší školu, kde nás už bylo víc. Ale tehdy jsem to prostě nevnímala. Na gymnasiu jsme měli klučinu na vozíku, měl nějakou plegii nebo parézu... asi triplegii, triparézu, něco takového. A ten teda gymnast nedodělal, protože on by to zvládl, ale už sám nechtěl. Že už to nedává v rámci toho, že kolektiv je nějaký a že učitelé jsou takoví a takoví a sám ztratil motivaci gymnast dokončit. Byl tam tři roky.

Když se na to podívám zpětně, očima speciálního pedagoga, tak i na té malé základce jsme měli jednoho klučinu se silným ADHD. Byl to můj hodně dobrý kamarád už od školky, takže možná se to projevovalo už tam. Učitelé mu říkali, že zlobí, že je nevychovaný. Hodně trpěl a pořád přestupoval, protože to nezvládali. Na těch školách učitelé vždycky přesvědčili rodiče, že on je ten špatný. Ale rodiče zase nechtěli, aby jejich syn trpěl, tak ho dávali pořád jinam. Myslím, že za devět let základní školy vystřídal třeba čtyři školy, což musí být dost náročné.

Ale jinak si myslím, že na vysoké jsem měla spolužačku, která trpěla depresemi. Rok kvůli tomu vynechala – kvůli státním zkouškám a všemu možnému –, takže o rok prodlužovala. Hrozně se bála komukoli se svěřit – právě kvůli riziku stigmatizace. Přitom byla jednou z nejšikovnějších, byla chytrá a šikovná, áčka měla zcela přirozeně, aniž by se musela šprtát, a pak prostě vlivem okolností upadla do těžkých depresí. Odstátnicovat se jí ale nakonec podařilo.

DK: Dodělávala sis vzdělání na nějakých kurzech? Přece jen jde o složitou problematiku.

KV: Já jsem byla na třech kurzech psychiatrického minima, kde jsme na úvodním kurzu s paní doktorkou probírali, jaké psychiatrické diagnózy existují. Ona byla psychiatricka z praxe v Bohnicích, takže nám dávala příklady z praxe a předkládala nám tak nějak lidsky, jak vůbec psychiatrie funguje. Pak jsme se různým diagnózám věnovali podrobněji – třeba schizofrenii, poruchám osobnosti – a měli jsme modelové situace. Byl to jeden z nejzajímavějších kurzů, na kterých jsem byla. Ráda bych se zúčastnila kurzu krizové intervence. Pokud chce člověk něco dělat dobře, musí se vzdělávat.

DK: Co tě vůbec nejvíc zajímá?

KV: Hodně mě zajímají poruchy osobnosti, ale je hrozně těžké jim porozumět a pracovat s nimi. Zároveň jsem na té pozici, na které jsem, takže mám momentálně na starost všechny na Pedagogické fakultě. Nemůžu si vybírat. Můžu si říct, co je podle mě zajímavější, co méně, ale vždycky to je o člověku. Nemůžu říct, že ten který člověk s poruchou osobnosti je zajímavější než ten s depresí.

*Dyslexie je moje
superschopnost.*

Mgr. Jana Grohmannová

Vystudovala speciální pedagogiku se zaměřením na surdopedii a psychopedii na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Pět let pracovala jako sociální pracovníce a tlumočnice v Oblastní unii neslyšících Olomouc. V současné době pracuje v Centru jako koordinátorka pro studenty se specifickými poruchami učení na Filozofické fakultě UP a zároveň má na starosti tlumočnický dispečink.

„Nic se neděje náhodou a vše je tak, jak má být.“

NESLYŠÍCÍ SE ZNAJÍ NAPŘÍČ CELOU REPUBLIKOU

David Kravčenko (DK): Řekla byste nám, prosím, jak jste se dostala do Centra podpory?

Jana Grohmannová (JG): Možná to byla náhoda. Předtím jsem pět let pracovala v neziskové organizaci, která poskytuje sociální služby osobám se sluchovým postižením, ale cítila jsem, že potřebuji změnit práci. Hledala jsem různé pozice, než mě napadlo ozvat se paní dr. Pastierikové. Na UP jsem vystudovala speciální pedagogiku, a právě dr. Pastieriková vedla moji diplomovou práci, tak mě napadlo, jestli neví o nějaké pozici na univerzitě. A taky že ano – hledala zrovna více lidí do Centra.

DK: Naplňuje Vás tahle náhoda? Jak Vám práce sedí?

JG: Práce v Centru mě baví, protože jsem v kontaktu se studenty – mám teď na starosti studenty se specifickými poruchami učení –, zároveň se zabírám administrativou, případně korekturami textů pro studenty se sluchovým postižením. Také mám na starosti tlumočnický dispečink. Náplň práce je bohatá a různorodá, nejde o stereotyp.

Dřív jsem hodně pracovala s neslyšícími, ale v Centru pracuji se studenty se specifickými poruchami učení – dysgrafie, dyslexie, dysortografie a dyskalkulie...

Premýšlím, jestli na téhle práci dokážu najít něco nepříjemného. Zatím tu moc problémových situací nenastalo. Někdy student nedorazí na schůzku... nic příliš závažného.

DK: Setkala jste se s někým s podobnými poruchami v dětství či dospívání?

JG: Pamatuji se, že na základní škole byl o rok dva níže chlapec s mozkovou obrnou. Ale jediné, na co si vzpomenu, je, že se pohyboval na vozíku. Určitě jsem se na základní škole nesetkala s nikým jiným, kdo by měl třeba sluchové nebo zrakové postižení. Specifické poruchy učení se však u žáků na základní škole jistě vyskytovaly.

DK: Vzpomenete si, jak se k tomu studentovi na vozíku přistupovalo?

JG: Víím, že měl asistenta. My jsme o tom tehdy ale nic nevěděli, neuměli jsme si o věci udělat obrázek. Ani s jistotou nevím, jestli se mu věnoval asistent pedagoga, nebo měl osobního asistenta. Myslím, že asistenta pedagoga... Už je to dávno.

DK: Zajímalo by mě, jaký je rozdíl mezi člověkem, který ztratí sluch během studia nebo v dospělosti, případně v pubertě, a člověkem, který se narodí neslyšící nebo nedoslýchavý. Máte s tím nějakou zkušenost?

JG: Pokud se dítě narodí jako neslyšící nebo přijde o sluch v raném věku, zasahuje to do jeho vývoje. Já jsem tedy v sociálních službách pracovala více s dospělými... Vidím ale rozdíl i v tom, že člověk, který se narodí jako neslyšící, má problém v přístupu k mluvenému jazyku. Takoví neslyšící mají problém porozumět češtině, takže obecně potom v dospělosti nemají moc rádi český jazyk; záleží na různých faktorech, jako je výchova, vzdělání atd.

Oproti tomu člověk, který o sluch přijde později, má znalost českého jazyka a už je schopen se nějakým způsobem dorozumět, například písemnou formou. Určitě ale se ztrátou sluchu přichází šok a velká životní změna.

Apolena Holcová (AH): Dalo by se obecně říct, že život bez sluchu psychicky lépe snáší ti, kteří se bez něj už narodí?

JG: Ano, protože v tom vyrůstají a neznají nic jiného. Když někdo přijde o sluch například v dospělosti, nejspíše bude potřebovat podporu ze strany psychologa. Musí také najít nový způsob, jak komunikovat s okolím.

DK: Jak se to liší, pokud se člověk narodí nedoslýchavý?

JG: Záleží, jak velkou sluchovou ztrátu člověk má. Nedoslýchavé osoby využívají sluchadla, která jim pomáhají vnímat zvuky z okolí. Pokud však má člověk natolik velkou sluchovou ztrátu, že ani s pomocí sluchadla nerozumí řeči, může mu být voperován kochleární implantát. Je ale potřeba splnit určité podmínky. V průběhu operace se do vnitřního ucha umístí svazek elektrod, které stimulují nervová vlákna. Je to ovšem nástroj vyvinutý hlavně pro rozpoznávání řeči, taková hudba je problematická – uživatel nemusí poznat, na jaký hudební nástroj se hraje. Někdo je s kochleárním implantátem schopen telefonovat, někdo ne. Když jste schopni s ním telefonovat, je to vrchol jeho možností.

DK: Je komunita neslyšících hodně sevřená?

JG: Ano, je. Neslyšící se znají napříč celou republikou, jelikož navštěvovali školy pro osoby se sluchovým postižením. Často se scházejí v rámci různých společenských událostí. Mají společný jazyk i kulturu.

DK: Jak vypadá vhodná terminologie v téhle oblasti? Analogicky, místo „autistů“ se používá spíš „lidé s poruchou autistického spektra“. Na druhou stranu, když se sejdeme jako vozíčkáři, zdravíme se slovy „čau kripke“.

JG: Jak říkáte, užívají se termíny „člověk/osoba/dítě se sluchovým postižením“, „osoba neslyšící“, „osoba nedoslýchavá“ atd. Nepoužívá se již termín „znaková řeč“, ale „znakový jazyk“, také neříkáme „hluchoněmý“, ale „neslyšící“.

PhDr. Renata Mlčáková, Ph.D.

Na Ústavu speciálněpedagogických studií Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci působí jako odborná asistentka, je členkou oddělení logopedie a studií komunikačního procesu. V Centru pracuje jako koordinátorka studentů s narušenou komunikační schopností a odborná konzultantka pro problematiku specifických poruch učení. V odborné publikační, výukové i praktické činnosti se věnuje speciálněpedagogické oblasti – logopedii. Zaměřuje se na problematiku edukace, logopedické diagnostiky a intervence u dětí, žáků a studentů s narušenou komunikační schopností. Zabývá se podporou příznivého vývoje porozumění i produkce řeči, rozvojem rané gramotnosti, počátečního čtení a psaní, diagnostikou a intervencí grafo-motorických, fonologických, ortografických kompetencí, lateralitou, směrovostí, artikulačními a fonologickými poruchami, specifickými vývojovými poruchami učení, vývojovou dysfázií nebo poruchami plynulosti řeči. Věnuje se také práci s rodinou se členem s komunikačními obtížemi. To vše – dle možností – v celostním náhledu a se zaměřením na potenciál a silné stránky zúčastněných.

„Nebude to lehké, ale bude to stát za to...“

MÁM SPOUSTU HEZKÝCH VZPOMÍNEK

Monika Smolíková (MS): Rádi bychom, aby se čtenáři dozvěděli, kdo v Centru pracuje. Možná ještě zajímavější ale může být, jak se sami vidí. Za co se považuješ? Kdo je Renata Mlčáková?

Renata Mlčáková (RM): Možná by bylo lepší, kdyby tohle posoudili jiní... Myslím si, že jsem duší speciální pedagog a logoped, cítím se dobře s klienty se zdravotním postižením, s klienty s narušenou komunikační schopností, s klienty se specifickou poruchou učení. Domnívám se, že jednou

z nejdůležitějších věcí je najít potenciál a silné stránky studentů se specifickými potřebami, v čemž vidím kouzlo speciální pedagogiky.

MS: Cítíš se nejlépe jako logoped?

RM: Jako speciální pedagog logoped. Pro mě je logopedie součástí speciální pedagogiky. Před deseti lety jsem se v Centru začala věnovat logopedické intervenci, respektive logopedické diagnostice a terapii studentů s koktavostí.

MS: To už je úctyhodná doba.

RM: A mám spoustu hezkých vzpomínek. Vzpomínám si, jak jsme s Karlem Tlamyčou, studentem s koktavostí, poprvé společně v roce 2013 jeli do Prahy, kde jsem měla přednášet pro Asociaci logopedů ve školství (ALŠ). Byl to velice silný zážitek. Akce se konala na Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy. Cestou pěšky z nádraží na ministerstvo se Karel zajímal, kolik posluchačů bude přítomno. Nevěděla jsem, co Karlovi povědět... Někdy jich bývá 20, jindy 50, těžko dopředu odhadnout. Nakonec jsme na jeden mikrofon, který jsme si vzájemně předávali, mluvili k plnému sálu, k více než 70 posluchačům. Společně jsme představili ukázky logopedické diagnostiky i terapeutických technik, včetně např. Delayed Auditory Feedback (DAF), tedy opožděné zpětné sluchové vazby. Chtěla jsem, aby se Karel se mnou před speciálními pedagogy logopedy cítil příjemně, což se myslím povedlo, neboť si vystoupení „užíval“, mluvil zaujatě, s chutí a radostí a místy mě téměř nepustil ke slovu. (Směje se.) Karel toto naše vystoupení hodnotil jako zlom ve svém životě, neboť dokázal vystoupit před početnou skupinou cizích lidí a mluvit o svých potížích s řečí.

MS: Chápu správně, že jste tehdy vystupovali před dalšími logopedy? Nebylo to pro tebe náročné?

RM: Byla jsem ráda, že Kája moji nabídku aktivní účasti na vystoupení přijal. Podobnou akci pro ALŠ jsme si zopakovali v roce 2019. Tehdy už jsem v Centru pracovala jako koordinátorka pro studenty se specifickou poruchou učení a narušenou komunikační schopností. V té době jsem pracovala se třemi studenty s koktavostí a v rámci terapeutického programu jsme vstupovali do pro ně komunikačně obtížných situací. Například jsem je zvala do své výuky předmětu logopedie, kde měli příležitost před budoucími logopedkami mluvit o svých problémech s řečí a studentky

jím se zájmem naslouchaly a kladly řadu otázek. Tato společná setkání hodnotili jak studenti s koktavostí, tak studentky logopedie i já sama, jako velmi obohacující, neboť jsme se všichni dozvěděli nové věci. S dalšími čtyřmi studenty s koktavostí jsem připravila celodenní seminář o koktavosti pro Národní ústav pro vzdělávání (2019). Věnovali jsme se logopedické diagnostice i terapii a studenti měli příležitost mluvit o svém životě s koktavostí. Všichni studenti s koktavostí, s nimiž jsem měla možnost v Centru logopedicky pracovat, se shodli, že je potřeba postupně vstupovat do komunikačně obtížných situací, nebát se tzv. tvrdých terapií, a také se shodli, že tento terapeutický přístup a možnosti měly přijít dříve než během studia na vysoké škole.

MS: Mám za to, že když studenty postavíme před trošku obtížnou věc, nejprve odmítnou, jenže dřív nebo později je cosi stejně dovede zpátky. Když teď vyprávíš, široce se usmíváš... Zdá se, že tě právě takovéto okamžiky baví ze všeho nejvíc. Můžeme vzpomenout i osvětové kurzy, které se dvakrát ročně pořádají pro zaměstnance univerzity. Vzpomínáš ráda ještě na další podobné události?

RM: Ano, věřím, že je potřeba, aby zaměstnanci univerzity i studenti, kteří o to mají zájem, věděli, jak mluvit s lidmi s koktavostí, jak je v komunikaci podpořit. V období pandemie jsme s Filipem Mikeskou (nyní již absolventem UP) měli online přednášku v anglickém jazyce na téma „Support of Communication with Pupils and Students with Stuttering in Inclusion“ pro pedagogy a studenty gruzínských univerzit.

MS: Abychom si to zasadili do kontextu: tvrdá terapie tedy znamená, že člověk např. dostane do ruky telefon, telefonní číslo a jde někomu volat?

RM: Ano, v určitém okamžiku terapie k tomu můžeme přistoupit. Standardně se uplatňuje tzv. terapie plynulosti řeči, v níž se pracuje s tempem promluvy, měkkými hlasovými začátky, s hladkými přechody mezi slovy, s pauzami mezi větami. Popisují velmi zjednodušeně. Používají se rytmizační a grafické techniky, jednou z nich je fonograforytmika, kterou se studenty uplatňují často. V počátcích logopedické práce se studentem i s ohledem na modifikaci koktavosti zjišťují na stupnici 1–5, jaké pocity při mluvení student prožívá v konkrétních situacích. V určité fázi terapie nabídnu studentům možnost jít společně na Street Contacts, kdy na ulici oslovujeme neznámé lidi, ptáme se jich na cestu, např. na nádraží. Se třemi studenty s koktavostí jsem napsala článek

„Vyhýbavé chování v komunikaci dospělých osob s koktavostí“, který vyšel v *Listech klinické logopedie*.¹

MS: Věnuješ se i diagnostice, že? Co všechno v Centru děláš?

RM: V Centru jsem začínala před deseti lety s logopedickou intervencí u studentů s koktavostí. Před čtyřmi lety jsem začala pracovat jako koordinátorka pro studenty s narušenou komunikační schopností a celou kategorií studentů se specifickými poruchami učení, což je nejpočetnější kategorie, která se stále rozšiřuje. V případě specifických poruch učení to znamená mj. funkční diagnostiku – mám za úkol zjistit, jaké výukové strategie dotyčný student používá při učení, případně jestli si vůbec nějaké osvojil. Pracujeme mj. na time managementu studenta, který považují za klíčovou věc ve studiu i v jeho dalším životě.

MS: Otázka time managementu se přitom netýká jen studentů s poruchou učení. Snažíme se teď pro náš web vypracovat studijní strategie... Ale pokračuj, prosím.

RM: Na samém začátku je funkční diagnostika a diagnostika DysTestem. Jsem ráda, že diagnostiku DysTestem můžu realizovat, já se diagnostice věnuji velmi ráda. Provádím tedy vstupní vyšetření a funkční diagnostiku, na jejímž základě chystám – stejně jako ostatní koordinátoři – podporu studentů ve vzdělávání. Připravím pro studenta potvrzení s návrhem podpůrných opatření.

Podpůrná opatření musíme vymezit co nejpřesněji, abychom studenta podporovali v adekvátní míře a zároveň rozpoznali, jaké má předpoklady ke studiu zvoleného studijního programu. U studentů se specifickou poruchou učení i u studentů s koktavostí se někdy stává, že prvotní výběr studijního programu neodpovídá jejich předpokladům. Tito studenti mnohdy změni studijní program za studijní program pro ně vhodnější.

MS: Víím, že ještě působíš na Ústavu speciálněpedagogických studií. Cítíš se v Centru dobře, i když to svým způsobem není tak docela akademická půda?

¹ MLČÁKOVÁ, Renata, MIKESKA, Filip, HURTOVÁ, Vendula, TLAMYCHA, Karel. Vyhýbavé chování v komunikaci dospělých osob s koktavostí. *Listy klinické logopedie*. 2021, 5(1), s. 41–55. ISSN 2570-6179.

RM: Když jsem do Centra nastupovala, cítila jsem určitou obavu, protože nejsem ve věkovém průměru koordinátorů. (*Usmívá se.*) Moje obavy se ukázaly jako zbytečné. V Centru se cítím skvěle, myslím si, že celý tým včetně vedení je po mnoha stránkách výjimečný. Jsem vděčná paní ředitelce za všechny možnosti, které jsem měla, i za to, že jsem mohla kolegyním nabídnout a snad i předat své zkušenosti, pokud jde o kategorii studentů se specifickou poruchou učení. Pozoruji, že tým Centra má zájem učit se nové věci, a já sama vnímám, že Centrum směřuje k hledání lidského potenciálu.

MS: Je pravda, že v Centru máme možnost realizovat prakticky jakoukoli smysluplnou aktivitu...

RM: Představuje obrovskou možnost pro naši kreativitu i finanční zázemí. Jsem vděčná za dostupnost odborných publikací a možnost zvyšovat si speciálněpedagogické kompetence absolvováním kurzů (např. DysTest). Máme možnost osobní psychologické supervize, což oceňuji.

MS: Dala bys nám příklad něčeho, co zrovna v práci řešíš?

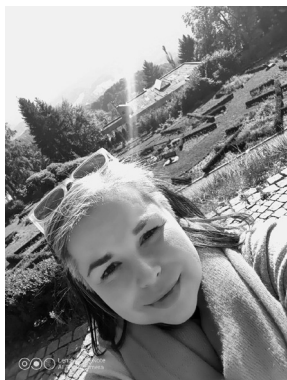
RM: Ano, s jedním studentem s koktavostí jsme se domluvili, že při konzultaci k diplomové práci bude používat techniky, které spolu uplatňujeme. Po konzultaci jsem se ho ptala, kolik minut během ní mluvil. Odpověděl mi, že skoro vůbec, protože mluvil jenom vedoucí jeho diplomové práce. Pro některé akademiky je těžké poskytnout studentovi prostor, jenže studenti s koktavostí potřebují prostor pro mluvení.

Zároveň zrovna s paní proděkankou jedné fakulty řešíme úpravu státních závěrečných zkoušek u studenta s těžkou koktavostí. Požádala mě, jestli bych u státnic mohla být – že by to mohlo pomoci studentovi i zkoušejícím.

MS: Tak snad to dopadne dobře! Chtěla bys na závěr něco vzkázat?

RM: Ráda bych oslovila studenty: zkuste přemýšlet nad volbou svého studijního programu, abyste mohli zapojit své silné stránky, protože to je myslím velmi cenné.

Na závěr děkuji za možnost vyjádřit se do knihy. Děkuji paní ředitelce Lucii Pastierikové, jejímu zástupci Jiřímu Langerovi, všem koordinátorům, studentům i kolegům na univerzitě, se kterými mohu spolupracovat.

Mgr. Monika Smolíková, Ph.D.

Speciální pedagožka, v Centru působí jako koordinátorka služeb pro studenty s poruchou autistického spektra nebo duševním onemocněním. I po desetileté praxi ve speciálním školství a ukončení doktorského studia na Ústavu speciálněpedagogických studií Univerzity Palackého v Olomouci se zabývá otázkou vzdělávání dětí, žáků a studentů s poruchou autistického spektra – zejména s ohledem na řešení nestandardního chování –, a aktivně se věnuje implementaci aplikované behaviorální analýzy nejen do univerzitního prostředí, ale i do dalších úrovní vzdělávacího systému.

„Záleží, jak se na to díváš...“

ČLOVĚK MUSÍ ZŮSTAT LIDSKÝ

David Kravčenko (DK): Tradice je tradice... Kdo je dr. Monika Smolíková?

Monika Smolíková (MS): Od všeho něco. Jsem koordinátorka, místy poradkyně, místy „naslouchač“ či „intervent“. Myslím také, že místy už dokonce nejsem poradenský pracovník, ale spíš kamarád.

DK: Jak ses k práci v Centru vůbec dostala? Že se chceš pohybovat v tomhle oboru, jsi věděla už dávno?

MS: Odjakživa jsem chtěla pracovat s malými dětmi. V Kroměříži jsem vystudovala střední pedagogickou školu a doufala jsem pracovat s dětmi ve školce. Skoro deset let jsem pak působila v předškolním vzdělávání – klasickém i speciálním. Současně jsem dokončovala studium historie na Filozofické fakultě UP a speciální pedagogiky pro 2. stupeň a střední školy. Následně jsem ale začala pociťovat, že potřebuju změnu, a tak jsem se přihlásila na doktorát.

Za ohromné štěstí považuju, že jsem potkala paní dr. Pastierikovou, která mi v momentě, kdy jsem se zapsala do doktorského studia, nabídla práci. Ze začátku jsem měla jen maličký úvazek, který časem narůstal.

Že jsem takhle změnila práci, pro mě znamenalo, že jsem se musela učit od nuly. Spousta věcí pro mě byla naprosto nová.

DK: Jako koordinátorka pracuješ se studenty s poruchou autistického spektra a se studenty s psychickým onemocněním. Jaká jsou specifika tvé práce?

MS: Je to rozmanitá práce. Každý, kdo za vámi přijde, si přinese i vlastní příběh. Někdo nás bere jako záležitost poradenství ve smyslu „mám nějaký problémy, navrhnete mi něco“, ale čím dál víc se stává, že studenti mi říkají celkem dost věcí. Zatímco někteří studenti vyžadují pomoc, jiní potřebují především vyslechnout. Nejnáročnější pro mě je, když se ze studentů stanou pasivní příjemci služby – mám teď na mysli situace, za kterými stojí diagnóza, léky, ale i obyčejná lenost.

Někteří studenti tě zas chtějí pustit do svého soukromí, ale ty víš, že už je to za hranou a že je na čase, aby si daný člověk pomohl sám. Což nemusí znamenat, že je to jen na něm, jen to znamená, že nechceme překročit naše kompetence. Třeba potřebuje terapii nebo medikaci... Ve stejnou chvíli člověk musí zůstat lidský.

DK: Zároveň bychom měli připomenout, že tu Centrum není jenom pro studenty.

MS: Jsem ráda, že to zmiňuješ... Že se jmenujeme Centrum podpory studentů se specifickými potřebami, může být trochu zavádějící – mohlo by se zdát, že naším jediným příjemcem jsou studenti. Věc se má tak, že potřebujeme vytvářet inkluzivní univerzitu. Naši práci de facto není obstarat studenta, ale obstarat celou situaci v širším kontextu i časovém horizontu.

DK: Jinými slovy, práce Centra se týká i vyučujících.

MS: Přesně tak. Kdybychom se na věc podívali „akademicky správně“, vyučující je zodpovědný za to, že má inkluzivně zařízenou třídu. To znamená, že v ideálním případě by situace měla vypadat obráceně a vyučující by měl zjistit, že má v kurzu nějakého studenta se specifickými potřebami, obrátit se na nás a říct: „Mám tady takového a takového studenta. Jak mám co řešit?“ Spousta věcí se ale mění. Není pravda, že by se na nás vyučující nebo katedry neobraceli nikdy. Mění se i složení studentů se specifickými potřebami. V poslední době se tu například začalo objevovat více studentů s autismem. Když jsem v roce 2017 nastoupila, už čtyři roky

tu byl první a po dlouhou dobu jediný student s Aspergerovým syndromem. Po mém nástupu ale čísla začala rapidně narůstat.

Zároveň bychom měli zmínit, že některá opatření mohou klást výrazný tlak na vyučujícího. Pokud má třeba někdo povolená pozdější data odevzdání seminárek, znamená to taky, že vyučující se v jedné vlně nějak vypořádá s většinou a pak mu pozvolna přicházejí další texty, zatímco on tou dobou už může mít docela jiné povinnosti. A to se ani nebavíme o tom, že někteří vyučující mohou mít na problematiku specifických potřeb radikální názory.

DK: Víím, že hlavním úkolem Centra je pomáhat. Mluvíš o snaze o inkluzivní školství. Na druhou stranu, aby vůbec nějaké školství mohlo být, musejí být učitelé. A pokud začneš vyučujícím, kteří publikují a mají na starosti velké množství studentů, přidávat situace, v nichž se musejí přizpůsobit, bude to pro ně jistě náročné.

MS: Proto je zásadní domluvit se. Když budu mluvit za Filozofickou fakultu, my konzultujeme s předstihem. Není to tak, že bychom napsali doporučení a jenom ho odeslali na tu kterou katedru. Snažíme se dostávat zpětnou vazbu, aby situace vyučujícím nebyla nepříjemná.

DK: Zároveň v těchto případech komunikace zahrnuje čtyři účastníky: nejen učitele, studenta a koordinátora, ale často také rodiče studenta. To také znamená čtyři různé pozice – kolikrát čtyři naprosto odlišné názory. Vyvažovat takovou komunikaci musí být náročné, že?

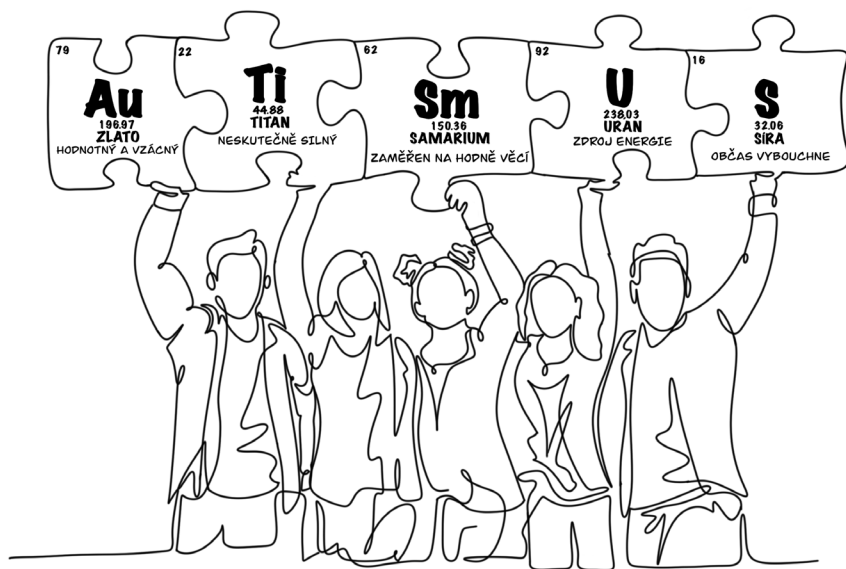
MS: Toho učitele je ještě potřeba započítat tak patnáctkrát na jednoho studenta. (*Směje se.*) Ale ne, nemusí to být tak náročné. Někteří vyučující s námi nekomunikují, respektive přijmou naše doporučení, ale do debat, co by bylo nejlepší, se pouštět nechtějí. Slyšela jsem ale taky názor (myslím, že to říkal někdo z Katedry anglistiky a amerikanistiky), že jistý student s Aspergerovým syndromem je do studia ze všech tamních studentů nejzapálenější. Takové studenty mají vyučující samozřejmě rádi.

Mnoho vyučujících má se studenty se specifickými potřebami nějakou zkušenost. Bohužel se stále setkáváme i s lidmi, kteří klidně prohlásí, že žádné duševní onemocnění neexistuje, ale už je tu čím dál víc lidí, kteří chtějí, aby se člověk sám sobě věnoval. Někteří vyučující nás oslovují s tím, že sami něco podobného zažili, a proto vidí nějaké symptomy i u některých studentů. Zajímavé je, že některé katedry zřejmě přitahují

lidi s duševním onemocněním, případně s Aspergerovým syndromem. Většinou jsou na Filozofické fakultě.

DK: Musela jsi v Centru někdy s něčím zápasit? Trápí tě něco na téhle práci?

MS: Dost dlouho jsem bojovala s tím, že nemůžu být neustále nápomocná. Dlouho taky trvalo, než mi došlo, že to vlastně není ani žádoucí. Stačí si vybavit, co dělat v padajícím letadle... Komu matka nasadí kyslíkovou masku nejdřív? Sobě, nebo svému dítěti? Samozřejmě sobě, protože jinak by nemohla zachránit dítě. Mnohdy jsem překročila vlastní hranice, což se na mně potom celkem špatně podepisovalo: člověk je vyčerpaný, možná do určité míry až vyhořelý. Vzpomínám si, že svého času mi studenti volali klidně v noci. Už jenom to, že jsem měla zmeškaný hovor, mě dostávalo do napětí, takže v některých případech jsem se dost odstříhla. U některých studentů bylo nutné precizně vymezovat hranice – snažím se chránit svoje soukromí i čas, který mám sama pro sebe.

Mgr. Lucie Ješinová

Koordinátorka pro studenty se specifickými potřebami na Fakultě tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci, má na starosti rovněž asistenční dispečink a studenty přijíždějící ze zahraničí. Mimo tuto činnost se věnuje pohybovým a volnočasovým aktivitám osob se zdravotním postižením.

„Na konci vždy vše dobře dopadne. A jestli to dobře nedopadlo, tak to potom ještě není konec.“

– John Lennon

Bc. Kristýna Homolková

Vystudovala obor aplikovaná tělesná výchova, načež vstoupila do navazujícího magisterského studia oboru učitelství tělesné výchovy pro 2. stupeň ZŠ a SŠ se zaměřením na speciální pedagogiku. V Centru působí jako zapisovatelka/asistentka. Věnuje se studentům se specifickými vzdělávacími potřebami a je jim k dispozici v rámci zapisování přednášek. Nabízí též pomoc při vyřizování studijních povinností či doprovod do budov jednotlivých fakult. Svou práci považuje za pestrá a výrazně individuálně zaměřenou.

DVAKRÁT O SNAZE

David Kravčenko (DK): Pokud na jakoukoli otázku nebudete chtít odpovídat, nemusíte, zrovna ta první je ale důležitá: kdo je Lucie Ješinová? A kdo je Kristýna Homolková?

Lucie Ješinová (LJ): V současné době působím na Fakultě tělesné kultury, v Centru podpory působím jako koordinátorka studentů se specifický-

mi potřebami studující na Fakultě tělesné kultury. Zároveň zajišťuji asistenční dispečink – servis pro studenty, kteří potřebují fyzickou asistenci. Rovněž působím jako koordinátorka pro zahraniční studenty přijíždějící studovat na některé z fakult UP.

Kristýna Homolková (KH): Já na Fakultě tělesné kultury studuju. Jsem zrovna v prvním ročníku navazujícího magisterského studia na oboru učitelství tělesné výchovy pro 2. stupeň ZŠ a SŠ se zaměřením na speciální pedagogiku. V Centru vypomáhám. Dostala jsem se k tomu už v prvním ročníku bakalářského studia. Zdálo se mi to jako dobrá možnost přivýdělnku a nejspíš hned po prvním zapisování jsem zjistila, že mě to hodně baví. Člověk se při téhle práci dostane do kontaktu s lidmi.

DK: Kdy jste se vlastně rozhodly pro dráhu na FTK?

KH: Já jsem se rozhodla na střední škole. Tehdy jsem se dozvěděla o Fakultě tělesné kultury a nabízených studijních programech. Chtěla jsem spojit to, co mě baví, s pomocí druhým. Moje sestra je autistka s mentálním postižením, takže se v tomhle prostředí svým způsobem pohybuju od malička.

LJ: Já bych svoje rozhodnutí datovala stejně jako Kristýna, přinejmenším pokud jde o počáteční zájem. Zhruba od čtrnácti let jsem pracovala s lidmi s mentálním a tělesným postižením a realizovala jsem pro ně pohybové aktivity (třeba běh nebo lyže).

DK: Potvrzujete mi, co znám z vlastní zkušenosti: rodina dělá hodně... Něco si ale přece volíme sami. Jak jste se dostaly ke své současné pozici?

LJ: Vzhledem k tomu, že bylo náročné skloubit rodinné povinnosti s pracovními (především pak účast na kurzech), rozhodla jsem se, že budu na plný úvazek pracovat v Centru podpory.

KH: Kořeny jsou asi uloženy hodně hluboko. V prvním ročníku na bakalářii jsem přes jednu pracovníci dostala nabídku zapisování. Aktivněji jsem se ale zapojila až v magisterském studiu. Tehdy jsem se dostala k Lucce a dostala jsem nabídku být v rámci Centra aktivnější – nejen na naší, ale i na jiných olomouckých fakultách.

LJ: Kristýnka je náš dvorní asistent – i díky ní nám to v současné době dobře funguje. Kdyby nebyla k dispozici, nebyli bychom schopni pokrýt řadu služeb.

DK: Jaké služby vůbec poskytujete? Co konkrétně děláte?

LJ: Na Fakultě tělesné kultury je především třeba studentům přizpůsobit studijní plán tak, aby mohli v plném rozsahu plnit veškeré zápočtové požadavky a zkoušky i přes zdravotní omezení, které mají.

KH: Já jsem třeba v první řadě asistentkou pro zapisování v předmětech. Zapisuju výklad kantora, protože student není schopen – ať už z jakéhokoliv důvodu – zápis provádět sám, případně jej nezvládá provádět v dostatečné míře. Ale také doprovázím – to znamená, že třeba studenta vyzvednu na koleji a doprovodím ho na danou fakultu. Občas člověk „sklouzne“ i k osobnější asistenci. Mám na mysli například pomoc s převlékáním, pokud to vyžaduje prováděná činnost – pro ilustraci se nabízí třeba plavání.

DK: Má tahle práce nějaká úskalí? Dostaly jste se někdy do nepříjemné situace?

LJ: V počátku našeho působení na Fakultě tělesné kultury bylo pro spoustu vyučujících zapojení studentů se specifickými potřebami dost problematické. Někteří z nich neviděli smysl v tom, aby student například s tělesným či zrakovým postižením studoval obory zaměřené na pohybové aktivity. V současnosti však někteří vyučující mění své postoje a snaží se výuku přizpůsobit rovněž studentům se specifickými potřebami.

KH: Největší problém vidím v tom, že když se nějakému studentovi věnuji dlouhodobě, začíná se mnou manipulovat – navádět mě do oblastí asistence, které už pod Centrum tak docela nespadají. Jde o požadavky typu osobní asistence; dotýčný mě třeba přemlouvá, abych mu pomohla s všelijakými potřebami. Jde o podání léků, pomoc při osobní hygieně apod. Student přitom občas nechápe, že už to není moje kompetence.

DK: Když budu mluvit z pohledu studenta, který asistenci měl, můžu zmínit, že na Filozofické fakultě byla pomoc v prvním roce rozsáhlejší. Mně ústup pomoci nevadil, protože jsem se chtěl stavět na vlastní nohy. Nevadilo mi, že hodin asistence ubývalo. Na druhou stranu je ale fakt, že svět je krutý a člověk může na pusu spadnout dost tvrdě. Nakolik se snažíte pomáhat studentům s osamostatněním?

KH: Já se snažím. Když mám na začátku semestru jednoho nebo víc studentů, o kterých vím, že časem můžou být samostatní nebo samostatnější

a zařizovat věci, které potřebují, sami, nastavíme si pravidla, mantinely, které stanoví, že ze začátku jsem jim k dispozici více. Dejme tomu po měsíci si popovídáme a zjistíme, nakolik dotyčný co zvládá, a pak třeba dojde k útlumu pomoci. O tenhle přístup mají studenti zájem. Nechtějí být na nikom závislí. Někdy se ale může stát, že na to „zapomenou“ a asistence začnou využívat nad vhodnou mírou.

V rámci pomoci a podpory se snažím, aby se studenti cítili komfortně a bezpečně, ale snažím se je také motivovat k přání osamostatňovat se. Snažím se jim ukázat, že oni sami mají zájem o to, být samostatní. Čím samostatnější studenti budou, tím víc o ně budu přicházet, ale právě to je v důsledku můj cíl.

DK: Bavíme se teď o motivaci studentů, ale co motivuje Vás?

KH: Snažím se o to, aby všichni studenti, kterým pomáhám, byli spokojení. To je hlavní. Další moje starost je, aby měli kvalitní zápisy. Jsem ráda, když si se studenty potykám, a myslím, že oni se pak také cítí příjemněji.

LJ: V první řadě je podstatné dát studentovi šanci účastnit se vzdělávacího procesu. Ten jde ruku v ruce s osobním životem. Studenti se tak mnohdy až na vysoké škole učí žít bez každodenní pomoci rodiny – bydlet na kolejích, samostatně se stravovat a trávit čas se svými vrstevníky. To vše má dle mého názoru pro studenta obrovský přínos.

KH: Pro mě je důležité fungovat na přátelské rovině, protože já se neseznamuji jen s tím, komu pomáhám, ale s celou jeho třídou. Chci, aby se dotyčný student začleňoval do kolektivu, a stejně tak má o to zájem on. Baví mě lidi seznamovat. Pak už jen často – a ráda – poslouchám vyprávění o společných kávových sedáncích.

DK: I moje asistentka se časem stala mou kamarádkou. Tak trochu jsme se štengrovali, kdo bude mít lepší studijní výsledky. Bylo to přátelské a zároveň motivační.

Osobně mám štěstí, že se mi značné podpory dostávalo také od rodiny. Když rodina není přecitlivělá a přehnaně ochránářská a uvědomuje si vlastní potřeby svébytného člověka, je to v kombinaci s Centrem skvělé. Jsem teď už schopen rodině něco vracet, pomáhat jim. Už to je výborná motivace. Snažím se něco vracet i Centru – a nakonec tím můžu pomáhat i sám sobě.

KH: Vy sám můžete být inspirací pro studenty, kteří využívají pomoci Centra. Že jste na sobě chtěl pracovat, může být pro ostatní v pravém slova smyslu motivační. V začátku je vědomí, že je v pořádku se zeptat. Nechat si třeba ten jeden den pomoci.

DK: Největší nepřítel je strach. Svazoval mě v komunikaci, bál jsem se lidi vůbec oslovit, nechtěl jsem nikoho rušit, nikoho jsem nechtěl zatěžovat. Nejlepší míra kontaktu byl vůbec žádný kontakt, chtěl jsem jen tak tiše proplovat. Postupně jsem ale zjistil, že je to mnohem horší varianta než někoho zatížit – byť jen na chvíli –, ale tím se zároveň posunout a stát se člověkem, který sám bude pomáhat; místo toho, aby pomoc vyžadoval.

Jan Smolka²

Student oboru speciální pedagogika – andragogika na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Služeb Centra využíval již v 1. ročníku, zejména možnosti vyšší časové dotace během testů, což mu v některých předmětech opravdu pomohlo. V průběhu 3. ročníku mohl díky individuálnímu plánu fungovat jako dobrovolník v Ugandě, kde si též našel práci.

VŠICHNI JSME SE SNAŽILI PSÁT KRÁSNĚ

David Kravčenko (DK): Vítám u nás Jana Smolku, studenta třetího ročníku oboru speciální pedagogika – andragogika. Nechtěl byste nám popovídat něco o sobě? Zajímalo by mě, jak se Vám doposud studovalo.

Jan Smolka (JS): Myslíte ve spojení s mojí poruchou učení?

DK: Bylo by skvělé, pokud byste to k ní mohl vztáhnout... Jak Vám bylo na základní, střední a vysoké škole?

JS: Dobře. Já pocházím z malé vesničky Ústí u Hranic na Moravě. Narodil jsem se v roce 1999. Ve vedlejší vesnici byl sdílený první stupeň, tak jsem nejprve chodil do té vedlejší vesnice, další rok už jsem docházel do školy v naší vesnici. Myslím, že známky nějaké poruchy byly zřetelné už v první třídě. Měl jsem samé jedničky, jako všichni ostatní, ale už tam byly nějaké nedostatky. Ve druhé třídě už jsem určitě měl dvojku z češtiny, a právě ve druhé třídě se zjistilo, že mám poruchu učení. Ve druhé a třetí třídě jsem byl v pedagogicko-psychologické poradně a zjistilo se, že mám dyslexii, dysgrafii a dysortografii. Vlastně si ale nejsem jistý, jestli se to všechno zjistilo na prvním stupni, nebo se to vyvíjelo postupně.

DK: Asi se obecně ví, co je dyslexie a dysgrafie, ale co přesně je dysortografie?

² V době zveřejnění rozhovoru již Bc. Jan Smolka.

JS: To je porucha pravopisu. Pletou se mi „i“ a „y“, jde o pravopisné chyby... Dysortografie je v zásadě charakterizována špatným pravopisem a častými chybami. Kdybych měl shrnout vztahy s učitelkami na prvním stupni, tak v první třídě bylo všechno v pořádku, stejně jako ve druhé třídě. Pak mí rodiče dostali radu, aby se mnou navštívili pedagogicko-psychologickou poradnu, a taky bylo všechno v pořádku, ale měl jsem špatné zkušenosti, když k nám nějaká učitelka přišla suplovat. Všichni jsme se tehdy snažili psát krásně, ale jakmile jsem to odevzdal učitelce, nechala se slyšet, že to je hnus, že to je hrůza. A takové krivdy si člověk potom nese do života. Doteď si to pamatuju.

DK: Musím přiznat, že když poslouchám Váš příběh, nalézám se v něm, protože moje zkušenost se základní školou byla velice podobná. Dodnes mám obrovský blok, pokud jde o psaní, a když mám něco psát, tak to po sobě ani nepřečtu. Pokud to jde, snažím se vše vyřešit ústně.

JS: Na prvním stupni bylo s třídní učitelkou všechno v pohodě. Když nastaly nějaké problémy s jinou učitelkou, tak se to potom vysvětlilo. Většinou se dotyčná učitelka svěřila mé třídní a ta se mě zastala, že ten kluk má nějakou poruchu učení.

Na druhém stupni si jednou náš učitel matematiky vzal můj sešit a šel ho ukázat naší třídní, ať se zasměje, „jak to mám hnusně udělaný“. Čekal, že se tomu společně zasmějou, jenže třídní věděla, že mám poruchu učení, a další den byl ten učitel uvědomělejší. Naše třídní mu vysvětlila, jak se věci mají, a druhý den se mi omluvil.

DK: Nemohou takové excesy vést až k jistému zatvrzení? K sabotáži učitelských snah nechápavých kantorů?

JS: Druhý stupeň byl docela v pohodě. Byl jsem v normální třídě. Byla tam i matematická a sportovní, ale já skončil v té „normální“. Vzpomínám si, že zvláštní byly hodiny angličtiny. Naše angličtinářka po mně nemohla nic pořádně přečíst, a tak mě třeba ze slovíček zkoušela ústně. To sice samo o sobě bylo fajn, ale někteří spolužáci se domnívali, že to mám nespravedlivě jednodušší.

Na střední jsem pokračoval na průmyslovku. Tam bylo studium bez problémů. Je ale pravda, že jsem se styděl číst nahlas nebo psát na tabuli. I když jsem se snažil, nešlo to po mně přečíst. Všechno jsem tehdy začal psát velkým tiskacím písmem – kvůli čitelnosti. Zlomilo se to někdy v pubertě, asi v 16 nebo 17 letech. Začal jsem trochu experimentovat s alko-

holem a ztratil jsem některé zábrany. Pak je člověku jedno, co si o něm druzí myslí. Naučil jsem se netrápit se tím.

U maturity jsem měl více času. Není pro mě jednoduché napsat všechno správně.

Chtělo to trochu více času, abych dokázal rozlišovat velká a malá písmenka, a za tuhle úlevu jsem rád. Maturita díky ní byla v pohodě.

Potom jsem nastoupil na vysokou. Rok jsem strávil na technice v Ostravě, protože jsem měl stipendium. Řekli mi, že pokud chci stipendium, musím mít vysokou, která bude v oboru. Během jediného roku jsem k tomu oboru získal takový odpor, že jsem si řekl, že stipendium není všechno a že raději budu studovat něco, co mě bude bavit. Šel jsem na Pedagogickou fakultu na obor speciální pedagogika – andragogika. Využívám Centrum podpory studentů hned od prvního roku. Když mám ale třeba 15 minut navíc, většinou to nevyužiji.

DK: Co Vám na vysoké škole nejvíc pomohlo nebo pomáhá?

JS: Mně se hodilo upozornění vyučujících, že jsem student s poruchou učení. Byl to dobrý prostředek k omezení omylů, jaké se stávaly na prvním nebo druhém stupni základky. Mám tu výhodu času navíc, který mi za dva a půl roku přišel vhod asi třikrát. Veškerá komunikace, když jsem něco potřeboval, byla vždycky v pohodě. Také jsem využil nabídky korektury bakalářské práce. To ale bude asi tak všechno. Pokoušel jsem se získat přístup k online knihovně, ale to Centrum neposkytuje, jak jsem nakonec zjistil.

DK: Vidím, že příliš služeb nevyužíváte. Myslíte, že byste se obešel zcela bez podpory Centra?

JS: Myslím, že ano. Možná bych některé zkoušky dělal vícekrát. Korekturu bych si možná někde zaplatil... Vnímám psychickou podporu, kterou Centrum poskytuje, a u některých učitelů se prostě hodí mít to razítko, ale můj obor není nijak extrémně náročný.

DK: Se službami, které jste využil, jste tedy byl spokojený? Hodila by se Vám nějaká služba, která v současnosti není dostupná? Kdy jste se na Centrum obrátil?

JS: Hrozně by se mi líbilo, kdyby Centrum zavedlo univerzální vstupy, pro nás studenty třeba do Národní digitální knihovny, kde jsou prostě super knížky. Během covidu jsem toho dost využíval. Je to mnohem jed-

nodušší než práce s fyzickými knihami. Vůbec vyšší míra digitalizace by byla velká výhoda.

Na Centrum jsem se obrátil, jakmile jsem zjistil, že na univerzitě je. Myslím, že mi to bylo nabídnuto, už když jsem se na školu hlásil.

DK: Dobře, děkuji. Ještě mi ale dovolte jednu otázku... Vím, že jste zrovna v Africe. Co tam vlastně děláte?

JS: Jsem tu přes léto na brigádě v jedné firmě. Zjišťoval jsem, jak tady funguje speciální pedagogika, vyhledával jsem si nějaké informace a našel jsem si tady jednu organizaci pro nevidomé, která by výhledově zapadala do mojí budoucí praxe. Říkal jsem si, že bych tady mohl dobrovolničit, tak jsem si to domluvil. Škola mi také vyšla vstříc, takže jsem v Ugandě, v Kampale, a pracuji v Unii pro nevidomé. Vracím se v lednu, na předtermín tyflopédie a na státnice. Tak trochu doufám, že se mě budou vyptávat na Afriku...

Mgr. Jiří Valůšek

Prakticky nevidomý student 4. ročníku doktorského studia informatiky na Univerzitě Palackého v Olomouci. Jeho hlavním výzkumným zaměřením je téma verifikace systémů. Zkoumá složitost problému strukturální živosti Petriho sítí (Petriho sítě slouží k modelování distribuovaných systémů). Služeb Centra využívá devět let (od 1. ročníku bakalářského studia), pracuje

ve společnosti KYKLOP o.p.s. a je členem kapely KYKLOPband, která je složená převážně z těžce zrakově postižených muzikantů.

NIKDY JSEM NEDOHNAL PROSTOROVOU ORIENTACI

David Kravčenko (DK): Vítám u nás Mgr. Jiřího Valůška. Nevadilo by Vám sám se představit?

Jiří Valůšek (JV): Jsem student doktorského studia v oboru informatika na Katedře informatiky Přírodovědecké fakulty. Takže studuji... zároveň pracuji v neziskové organizaci KYKLOP – to je obecně prospěšná společnost. Působím v kapele KYKLOPband, složené převážně ze zrakově postižených lidí. Zajímám se o IT, hudbu a hraji společenské hry.

Oficiálně jsem se narodil nevidomý. Až později zjistili, že vnímám světlo a že něco vidím. Ve třech letech jsem podstoupil operaci šilhavosti. Mám kombinovanou oční vadu – praktickou slepotu. V pubertě jsem oslepl na levé oko. Používám lupy (klasické i digitální) a zvětšovače, případně odečítače obrazovky.

DK: Co Vám nejvíc pomohlo při studiu na Univerzitě Palackého?

JV: Nejvíc mi pomohl přístup vyučujících: když jsem za nimi přišel, nebyl problém se s nimi na čemkoli domluvit. Využíval jsem služeb Centra, ale s vyučujícími jsem se domlouval sám. Šlo především o možnost použití kompenzačních pomůcek a navyšování času.

Ze služeb Centra podpory mi také pomohl kurz prostorové orientace; na základní škole mě ji neučili. Když jsem později oslepl na levé oko, začali mě rychle doučovat (hlavně Braillovo písmo), ale nikdy jsem nedohnal prostorovou orientaci. Na vysoké škole jsem zjistil, že tady tahle možnost je a využil jsem ji.

DK: Jak by se Vám studovalo bez podobných služeb?

JV: Na mém oboru jsme většinou měli materiály v digitální formě, takže s těmi by asi problém většinou nebyl. Párkrát jsem využil zapisovatelských služeb. Měli jsme předmět – myslím, že to bylo ve druhém ročníku bakalářského studia –, kde vyučující pouze psal na tabuli. Samozřejmě jsem to nestíhal. Naštěstí existovaly zápisky, které vytvořili a sdíleli spolužáci. Tak jsem se pak učil z nich a v dalších podobných předmětech už jsem využil zapisovatelských služeb. Pokud nám vyučující nechtěl posílat prezentace používané při výuce, průběžně jsem si fotil slidy, které jsem pak posílal Centru, které mi je digitalizovalo. Což bylo velmi užitečné, stejně jako možnost digitalizace knih.

DK: Kdy jste se vlastně rozhodl oslovit Centrum podpory?

JV: Centrum podpory jsem chtěl oslovit hned na začátku, protože když jsem byl na střední, všechno zařizovalo Speciálněpedagogické centrum. Nevěděl jsem, jak to chodí na vysoké škole. Myslím, že jsem tehdy na Googlu našel, že nějaké takové centrum by tu mělo být. Hned ze začátku jsme se měli dohodnout na plánované podpoře. Jenže já přirozeně nevěděl, co od univerzity očekávat... Netušil jsem, co budu potřebovat, protože jsem si neuměl představit, jak vůbec probíhá výuka nebo jak vypadají učebny. Nakonec jsem ale stabilně využíval služby, na kterých jsme se dohodli.

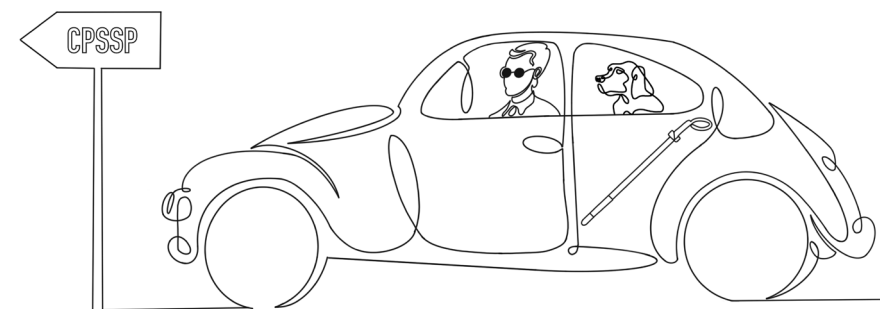
DK: Jsem rád, že jste se dohodli. Co pro Vás bylo nejtěžší? Bylo něco naopak jednoduché?

JV: Náročné pro mě bylo samotné studium. Vzpomínám třeba na předmět o programování v C++. Tam jsme měli všichni stejně času (do konce semináře) na vypracování úkolu. Moje navýšení času tam proto nefungovalo. Když vyučující viděl, že mířím správným směrem a úkol vyřeším, tak mi většinou úkoly uznal. S vyučujícími jsem neměl žádný vážnější problém, jen jsem byl někdy trochu pod tlakem, protože jsem třeba ještě těsně před začátkem zkoušky nevěděl, jestli mi vyučující vyjde vstříc – prostě

jsem nedostal odpověď na e-mail. V takových chvílích jsme se ale nějak operativně domlouvali.

DK: A se službami Centra jste spokojený?

JV: V současnosti jich sice využívám jen minimálně, ale s kvalitou jsem spokojený. Navíc si myslím, že v průběhu let narůstá. Přejde mi ale vhodné, aby se nastupující studenti mohli s Centrem seznámit a domluvit ještě dřív, než začnou studovat.

Kateřina Korgerová

Studentka oboru tělesná výchova se zaměřením na vzdělávání a speciální pedagogiku (dříve ATV), během studia se na profesionální úrovni věnuje atletice – reprezentuje ČR na mezinárodních závodech pro neslyšící. Centrum podpory jí pomáhá od začátku studia na VŠ, tedy 2 roky. Využívá zejména služeb zapisovatelů a navyšování času u testů a zkoušek.

S NAVÁZÁNÍM KONTAKTU NEMÁM PROBLÉM

David Kravčenko (DK): Kateřino, studujete tělesnou výchovu se zaměřením na vzdělávání a speciální pedagogiku. Jste v první řadě atletka?

Kateřina Korgerová (KK): Asi ano, protože celý život se pohybuji ve sportu. Zároveň jsem i studentka a osoba, která se narodila se sluchovým postižením.

DK: Říkáte, že se celý život pohybujete ve sportu. Jak to ale začalo?

KK: Ke sportu jsem byla vedena odmala. Začínala jsem gymnastikou, to je přece jenom takový sterilní sport. Bydlíme ale vedle atletického stadionu a ještě před nástupem na základní školu mě mamka přihlásila na atletiku. Navíc jsem ještě hrála fotbal, protože dědeček je fotbalový trenér. Takhle jsem to kombinovala do nějakých 14 let. Pokoušela jsem se i o tanec, ale to vzhledem k mému postižení úplně nešlo – ostatně mě to ani nebavilo.

DK: Věnovala jste se atletice i na střední škole? Jak se Vám vůbec studovalo?

KK: Základku, od první do deváté třídy, jsem absolvovala v Šumperku. Byla jsem normálně integrovaná. Měla jsem individuální vzdělávací plán, ale nikoli asistenta pedagoga. Všechno jsem tehdy zvládala v pohodě. Všechno je to o učitelích a jejich přístupu k žákům se specifickými potře-

bami. Potom jsem se v Šumperku hlásila na gymnázium a na obchodní akademii. Mohla jsem se přihlásit i na pražské gymnázium pro sluchově postižené, ale tomu jsem řekla ne. Vzali mě na gymnázium i obchodku a nakonec jsem – i přes obavy – nastoupila na gymnázium a dopadlo to skvěle; nutno říct, že také zásluhou Speciálněpedagogického centra. Paní pracovnice přijela do té školy a učitelům nastínila, jak pracovat, jak se chovat, zkrátka jak ke mně přistupovat.

DK: To tedy bylo sportovní gymnázium?

KK: To ne, ale vzhledem k tomu, že Šumperk je malé město a je tam jenom jedno gymnázium, chodí atleti většinou tam, protože tamní učitelé jsou i trenéři. Měla jsem tam individuální studijní plán, ale byla jsem bez asistenta pedagoga.

DK: Jaká změna pak přišla s vysokou školou?

KK: Vždycky jsem chtěla studovat sport nebo dělat tělocvik a nechtěla jsem příliš daleko od Šumperka, takže Olomouc byla jasná volba. Podala jsem si přihlášku na aplikovanou tělesnou výchovu. Teď se tomu říká tělesná výchova se zaměřením na vzdělávání a speciální pedagogiku. A jsem spokojená! I díky Centru, které poskytuje různé služby, kterých by snad bývalo možné využívat i na střední, ale netušila jsem, že vůbec existují.

Nejvíce mi Centrum pomohlo s přepisy. Mohla jsem se věnovat pouze výkladu učitele a nemusela jsem složitě shánět zápis. Pomohlo mi ale i navyšování času. Ještě ale zmíním plavání: tam byl většinou problém v komunikaci; když nemám sluchadla, musím se opřít o odezírání, které není stoprocentní, a při vysvětlování techniky plavání a v případě dalších důležitých informací jsem chtěla mít jistotu, že budu vědět o všem, takže jsem mohla požádat o tlumočníka na bazén.

DK: Jak by se Vám studovalo bez podpory Centra?

KK: Já jsem od gymplu leccemu naučená. Nevzdávám se. Nějak bych to asi zvládla – s pomocí spolužáků –, ale bylo by to hodně těžké a úplně si to nedovedu představit.

DK: Co pro Vás na vysoké škole bylo nejobtížnější?

KK: Nový studijní život. Odchod od rodiny a nutnost tak trochu se postavit na vlastní nohy. Těžké pro mě bylo uvědomit si, že tady nad vámi

nikdo nestojí, že tady není žádný třídní učitel, který by vám dokonale řekl, co přesně máte dělat. Myslím, že jsem se díky tomu naučila značné samostatnosti.

DK: Kdy jste se vlastně rozhodla oslovit Centrum podpory?“

KK: Už před nástupem na vysokou. Znáám Pavla Kučeru, který se zná s mojí mamkou. Ten nás pak spojil s Pavlínou Zendulkovou, se kterou jsme se následně setkali.

DK: Tak to je skvělé. Jste se službami Centra spokojená?

KK: Spokojená jsem, Centrum mi ulehčuje práci. Bez služeb zapisovatelů, kteří mi dělají zápis, bych kolikrát neznala důležité termíny týkající se zkoušek, odevzdávání úkolů apod., protože se nemohu spolehnout, že uslyším vždy všechno.

DK: Jaké to vůbec je, žít se sluchovou vadou?

KK: Já jsem se s ní narodila, u mě je geneticky podmíněná. Moji rodiče jsou nositelé s 25% šancí, že jejich děti budou mít potíže se sluchem. Jsem nedoslýchavá, stejně jako můj mladší bratr. Někomu to může přijít zvláštní, ale já mám pocit, že žádnou sluchovou vadu vlastně nemám, protože žiji úplně normálně – jako většina naší společnosti. Ano, jsou situace, kdy neporozumím všemu, ale to i slyšící člověk. Své rodině vděčím za to, že během výchovy se ke mně chovali jako ke zdravému dítěti a umožnili mi po všech stránkách se rozvíjet.

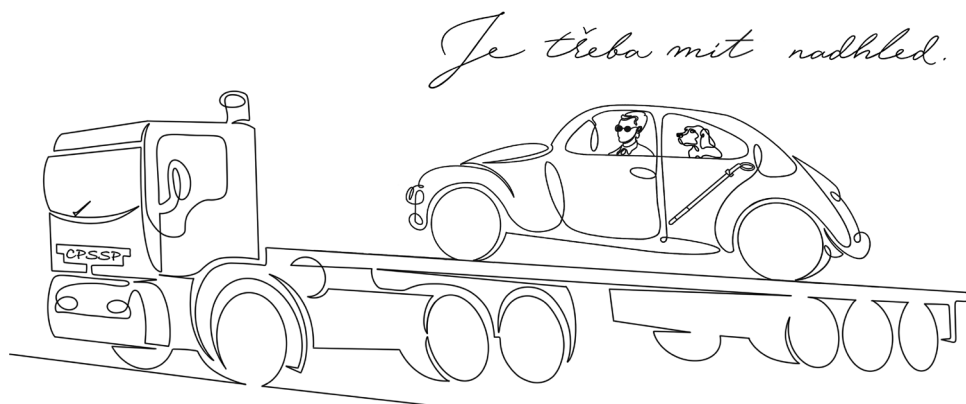
DK: Říká se, že když se člověk narodí neslyšící, je pro něj těžší naučit se češtinu, oproti tomu, pokud někdo o sluch přijde třeba v 16, je to obrovský šok. Jste v kontaktu s někým, kdo je neslyšící, nedoslýchavý, ale o sluch přišel až v průběhu života?

KK: Ano, znám takové případy. Jedním z nich je člověk, se kterým se znám díky závodům s neslyšícími. Tento člověk slyšel do svých 15 let a poté v pubertě došlo ke značnému zhoršení a v současnosti je prakticky na stejné úrovni jako já. Má zbytky sluchu, které je ještě schopen využívat, takže zatím není úplně neslyšící. Říká se i, že puberta je kritické období. Ale zase znám lidi, kteří jsou úplně nedoslýchaví a narodili se s tím. S navázáním kontaktu – jak s nedoslýchavými, tak s neslyšícími – nemám problém. Kde je chuť, tam to jde. Samozřejmě je to dáno tím, že můj mateřský ja-

zyk je čeština a znakovému jazyku rozumím díky svým přátelům mezi neslyšícími v atletice

DK: Abychom náš rozhovor zakončili na trochu pozitivnější notu, máte ze studia v Olomouci nějaký vtipný zážitek? Nebo něco zkrátka hezkého?

KK: Líbilo se mi, když jsme měli pasování prváků, odehrávalo se to v nějaké hospodě. Pan Zbyněk Janečka postupně vyvolával jména mých spolužáků a postupně je pasoval. Každému všichni zatleskali a na řadu šel další. Pak se dostalo na mě, ale nikdo netleskal. Všichni totiž tleskali ve znakovém jazyce. Já tedy obyčejný potlesk slyším, ale stejně to bylo pěkné.

Služby poskytované Centrem

Studentům (respektive zájemcům o studium) s následujícím typem specifických potřeb je nabízena mj. uvedená podpora:

Zrakové postižení

Služby jsou v této oblasti poskytovány studentům se zrakovým postižením, jejichž zraková vada stále umožňuje práci zrakem (a to i s textem) nebo studentům se zrakovým postižením, kteří pracují buď s hmatově tištěnými dokumenty, nebo s odečítači obrazovky. Kromě konzultační činnosti (přijímací zkoušky apod.) Centrum nabízí mj. průvodcovské služby, nácvik prostorové orientace a samostatného pohybu, zapisovatelské a předčitatelské služby, adaptaci studijních materiálů včetně zaznamenávání přednášek nebo převodu mezi různými písmy či zapůjčení kompenzačních pomůcek.

Sluchové postižení

Podpora je určena studentům se sluchovým postižením – uživatelům mluveného jazyka nebo studentům se sluchovým postižením – uživatelům znakového jazyka. Zahrnuje mj. konzultační činnost, pomoc při zpracování individuálního studijního plánu, navýšení časové dotace při zkouškách, orální tlumočení, tlumočení do/z českého znakového jazyka, individuální výuka cizích jazyků, titulkování audio materiálů či jejich překlad do znakového jazyka.

Omezení hybnosti

Do této oblasti spadají studenti s postižením horních nebo dolních končetin. Toto oddělení zajišťuje konzultace, zapisovatelské služby, osobní asistenci, adaptaci studijních materiálů včetně zapůjčení pomůcek (např. polohovacích pomůcek či notebooku), metodickou pomoc, diferenciální diagnostiku, ale například i pomoc při zajištění bezbariérového ubytování.

Specifické poruchy učení

Centrum podporuje také studenty se specifickou vývojovou poruchou učení a studenty se získanými poruchami učení (alexie, agrafie, akalkulie). Jde mj. o podporu při přijímacím řízení na VŠ, diagnostiku specifických forem učení, funkční speciálněpedagogickou diagnostiku nebo poradenské a asistenční služby.

Poruchy autistického spektra

V této sféře se Centrum věnuje uchazečům o studium a studentům s poruchou autistického spektra a uchazečům o studium a studentům s Aspergerovým syndromem. Jde jednak o poradenství při samotném výběru studijního programu a podporu u přijímacího řízení a další poradenství, jednak např. o zajištění studijní asistence, možnost zapůjčení pomůcek nebo rozvoje individuálních dovedností prostřednictvím přístupu Positive Behaviour Support.

Narušená komunikační schopnost

V případě studentů s narušenou komunikační schopností jsou zajišťovány např. speciálněpedagogická logopedická diagnostika či intervence nebo funkční diagnostika pomocí dotazníku psychické tenze. Nabízena je také podpora uchazečů při přijímacích zkouškách, vyšší časová dotace při examinacích nebo např. zapůjčení pomůcek potřebných ke studiu.

Somatická onemocnění

Další sféra působení Centra je věnována studentům s chronickým somatickým onemocněním (např. metabolickým, onkologickým či kardiovaskulárním), které je spojeno s funkčními dopady na běžné aktivity studenta. Jde především o souvislost s pravidelnou lékařskou péčí spojenou se zvýšenou absencí studenta na výuce a s režimovými opatřeními. Centrum zajišťuje mj. konzultace s uchazeči o studium, studenty a rodinami dotyčných osob, funkční diagnostiku vlivů chronického somatického onemocnění na studijní výkon nebo metodickou pomoc při adaptaci studijních podmínek. Mimo to se Centrum věnuje školicí činnosti zaměřené na asistenty z řad studentů i pedagogické a nepedagogické pracovníky UP.

Psychická onemocnění

Studentům s psychickým onemocněním Centrum nabízí poradenství (organizace studia, přijímací řízení apod.), realizaci funkční diagnostiky, doporučení k úpravě formy výuky a zkoušení; poskytuje též např. asistenční služby a zajišťuje také navýšení časové dotace (nejen) při examinační či individuální výuce.

Napříč všemi kategoriemi Centrum zajišťuje též kurzy pro pedagogy i studenty UP a poradenství pedagogům. Pro úplnější přehled poskytovaných služeb odkazujeme na webové stránky Centra podpory studentů se specifickými potřebami: <https://cps.upol.cz>.

Poděkování

Tato publikace je díkem věnovaným pracovníkům, spolupracovníkům a vedení Centra podpory studentů se specifickými potřebami, ale skládá též hold všem osobám, jež jeho služby využívají, potažmo rozšiřují znalost dané problematiky, prohlubují možnosti jejího pochopení i výzkumu a napomáhají životnosti respektujícího a vstřícného prostředí. Domnívám se ale, že stejně důležité je informovat – v širokém slova smyslu. Nejen vyučující, akademické pracovníky, odborníky či zájemce o studium na Univerzitě Palackého v Olomouci nebo na jiných univerzitách či vysokých školách, a konečně nikoli pouze zájemce o osobnostní rozvoj jakékoli formy, ale též zvědavou veřejnost. Proto zvláštní díky patří všem, kteří se na přípravě tohoto svazku podíleli.

Ohromný dík samozřejmě patří všem, kteří našli odvahu či touhu vyjádřit se nejen k minulosti Centra, jeho současné praxi, ale nutně též k vlastním, osobním příběhům, jež – více než co jiného – profilují kuráž a přesvědčení o smyslu. Proto děkuji Lucii Flekačové, Janě Grohmannové, Kristýně Homolkové, Ondřeji Ješinovi, Lucii Ješinové, Kateřině Korgerové, Pavlu Kučerovi, Jiřímu Langerovi, Libuši Ludíkové, Zuzaně Melounové, Renatě Mlčákové, Lucii Pastierikové, Alžbětě Peutelschmiedové, Monice Smolíkové, Janu Smolkovi, Lence Szokalové, Evě Urbanovské, Jiřímu Valůškovi, Kateřině Veselé a Pavlíně Zendulkové. Prof. Janu Michalíkovi náleží poděkování, a sice za poskytnutí cenných podkladů a informací.

Protože žánr *interview* je svou přirozeností podmíněn uměním dialogu a jelikož odpovědi dotazovaných jsou do značné míry též zodpovědností tazatelů, za citlivé vedení rozhovorů děkuji Davidu Kravčenkovi, Apoleně Holcové a (ještě jednou) Monice Smolíkové. Tím spíš, že sami coby poskytovatelé či přijímatelé služeb Centra praxi jeho fungování oprávněně komentují.

A konečně, velký dík náleží kolektivu zapisovatelů a zapisovatelek Centra za pomoc při zpracování rozhovorů, Dominice Řehořové za ilustrace a Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci za pochopení, podporu projektu a vstřícnost v závěrečných fázích přípravy díla.

– L. T.

CPSSP – 10 let na společné cestě

Lukáš Tomášek (ed.) a kol.

Odpovědný redaktor Otakar Loutocký

Jazyková korektura Lukáš Tomášek

Návrh obálky Lenka Wünschová

Ilustrace Dominika Řehořová

Sazba Petr Jančík

Vydala a vytiskla Univerzita Palackého v Olomouci,
Křížkovského 8, 771 47 Olomouc

vydavatelstvi.upol.cz

1. vydání

Olomouc 2022

ISBN 978-80-244-6201-1 (print)

ISBN 978-80-244-6202-8 (online: iPDF)

DOI: 10.5507/up.22.24462011

VUP 2022/278 (print)

VUP 2022/279 (online: iPDF)

Neprodejná publikace